

Jaargang 11 November 2003 Nummer 7

Facta

FACTA-DEBAT:

ENGELS, TENZIJ...2

DE TOEKOMST VAN HET NEDERLANDS ALS WETENSCHAPSTAAL

- 2 Feiten
- 3 Column: Verantwoordelijkheid nemen - Henk de Vos
- 4 Facta Debat - Engels, tenzij...2
- 4 Vissen in de vijvers - Henk Jansen

Facta debat Deel I - Wetenschappers

- 5 Op de fiets naar verre bestemmingen - Romke van der Veen
- 6 Nederlands als tweede kans? - Jet Bussemaker
- 7 Wetenschap als uitwedstrijd : een bizarre top-100 - Mark Bovens
- 10 Dungleish is no problemo - Huib Pellikaan
- 11 Mijn taalpolitiek en die van Pels - Paul ten Have
- 12 Eén, twee, drie... voorzichtig! - Abram de Swaan

Facta debat Deel II - Nederlandstalige tijdschriften

- 14 Investeer, versterk en bevorder - Paul van Seters
- 15 De onlinetoekomst van het Nederlands - Marc Hooghe
- 17 Het is tijd de krachten te bundelen - Piet Bracke
- 19 Nut en noodzaak - Bernard Kruithof en Giseline Kuipers

11e jaargang, nr. 7, november 2003

Facta - sociaal-wetenschappelijk magazine is een uitgave van SISWO/Instituut voor Maatschappijwetenschappen en Koninklijke Van Gorcum. Facta verschijnt acht keer per jaar.
Website: <http://www.siswo.uva.nl>

Redactie

Plantage Muidergracht 4, 1018 TV Amsterdam, tel. 020 5270663 / 45, fax 020 6229430, e-mail: facta@siswo.uva.nl
Hoofdredactie: Henk Jansen. Redactiesecretariaat: Marja Harms
Redactie: Michiel Beker, Talja Blokland, Marlies Eijssink, Jos de Haan, Eddy van Hijum, Giseline Kuipers, Femke Molenaar (eindredactie), Sara Rubbens, Martijn Wit, Kurt De Wit

Medewerkers

René Gabriëls, Andries Hoogerwerf, Edith de Leeuw, Wil Pansters, Dick Pels, Willem Trommel, Liesbet van Zoonen

Fotografie

Rien van der Leeden, Rotterdam; Carla Schoo, Amsterdam

Tekening

Tjeerd Royaards

Desktop Publishing

Peter de Kroon, Annette van de Sluis

Facta debat Deel III - Engelstalige tijdschriften

- 20 De antropoloog probeert te overtuigen - Birgit Meyer, Mattijs van de Port, Irene Stengs
- 21 Engels in Europa en Amerika - Mattijs Kalmijn
- 23 Opereren in de Engelstalige ruimte - Don Kalb
- 24 Acta Politica internationaliseert - Marc Hooghe, Hans Keman, Bertjan Verbeek

- 25 Column: De ondergang van de wijsheid - Andries Hoogerwerf
- 26 Gesignaleerd - Martijn Wit
- 27 Brief: Meting maatschappelijke impact - Werner Raub / Ruut Veenhoven
- 27 Symposium ter gelegenheid van het afscheid van Jenny Gierveld
- 28 Nieuws van de verenigingen
- 29 Lustrum-Conferentie Antropologische Beroepsvereniging: programma en panels
- 32 SISWO

Omslag: Truus van Gog, Amsterdam

Druk, vormgeving en administratie

Koninklijke Van Gorcum, Postbus 43, 9400 AA Assen
tel. 0592 379555, fax 0592-379552, e-mail: info@vgorcum.nl
website: <http://www.vangorcum.nl/>

Abonnementen:

SISWO-relaties	€35,00
Particulier	€42,40
Instellingen	€70,00
Studenten/aio	€27,50
Collectieve afname	€27,50

Advertenties:

1/1 pagina	€340,00
1/2 pagina	€180,00
1/4 pagina	€110,00
bijsluiten folder in overleg	

ISSN 0928-5350 - Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Advertenties

Koninklijke Van Gorcum bv, telefoon 0592-379555

SISWO
Instituut voor Maatschappijwetenschappen

Van Gorcum

Nederlands
uitgeversverbond
Groep uitgevers voor
vak en wetenschap

HOI 2003
TIJDSCHRIFTEN

VIDI-subsidie

NWO heeft 79 jonge, excellente wetenschappers een VIDI-subsidie toegekend. Deze subsidie is bestemd voor onderzoekers die na hun promotie een aantal jaren onderzoek op postdocniveau hebben verricht. Zij hebben daarbij vernieuwende ideeën gegenereerd en deze succesvol zelfstandig tot ontwikkeling gebracht. Daarmee behoren zij tot de beste tien à twintig procent van hun vakgebied. Elk krijgt in totaal maximaal 600.000 euro. Ongeveer 278 onderzoekers schreven een onderzoeksplan. Daarvan werden 79 voorstellen voor honorering geselecteerd. Meer dan een kwart van de geselecteerde kandidaten is niet in Nederland geboren. De lijst met alle honoreringen is te vinden op de NWO-website: <http://www.nwo.nl>. Honoreringen op het terrein van de gam-mawetenschappen:

- * Sneller succes voor singles in de stad? / Dr. P.A. (Pieter) Gautier (18-02-1967 Amsterdam), EUR - Economie
- * Techniek verschuift machtsverhoudingen / Dr. B.J. (Bert-Jaap) Koops (16-07-1967 Oldenzaal), UvT - Recht, Bestuur en Informatisering
- * Partijfinanciering in partijprogramma? / Dr. P. (Petr) Kopecky (25-10-1967 Tsjechië), UL - Sociale Wetenschappen
- * Liefde is... perceptie en actie / Dr. D. (Diane) Pecher (v 08-11-1966 Roosendaal), EUR - Psychologie
- * Zit succes in de genen? / Dr. E.J.S. (Erik) Plug (18-01-1967 Nijmegen), UvA - Economie
- * Waarom niet naar school? / Dr. J.P.J.M. (Jeroen) Smits (11-12-1954 Bostel), KUN - Economie
- * Baat het, dan schaadt het? / Dr. M. (Mark) Voorneveld (25-10-1973 Utrecht), UvT - Econometrie en Operationele Research
- * Vergeten is zo slecht nog niet / Dr. J.P. (Ineke) Wessel (04-09-1964 Amsterdam), UM - Experimentele Psychologie

Eredocoraten voor Schelling, Olsen en Nurse

Drie internationale wetenschappers hebben op 7 november een eredocoraat ontvangen ter gelegenheid van de 90ste Dies Natalis van de EUR. De Amerikaanse econoom prof.dr. **Thomas C. Schelling** (University of Maryland), de Noorse politicoloog prof.dr. **Johan P. Olsen** (Bergen University) en de Britse celbioloog en Nobelprijswinnaar prof.dr. **Paul Nurse** (Cell Cycle Laboratory at Cancer Research UK's London Research Institute) worden onderscheiden vanwege hun grote wetenschappelijke verdiensten.

Professor **Thomas Schelling** bekleedt leerstoelen aan de University of Maryland en Harvard. Zijn meest invloedrijke publicaties zijn *'Micromotives and Microbehavior'* en *'The Strategy of Conflict'*. Hij is onderscheiden met de Frank E. Seidman Distinguished Award in Political Economy en The National Sciences Award for Behavioral Research Relevant to the Prevention of Nuclear War. Erepromotor voor Thomas Schelling is prof.dr. M.C.W. Janssen, hoogleraar Micro-economie in de Faculteit der Economische Wetenschappen.

Professor **Johan P. Olsen** richtte in 1988 samen met James G. March het Scandinavian Consortium voor Organizational Research op. Hij leidde het Noorse overheidsonderzoeksprogramma over machtsverdeling en werd in 1993 onderzoeksdirecteur van het onderzoeksprogramma over de Europeanisering van de natie-staat.

Prof.dr. W.J.M. Kickert, hoogleraar Bestuurskunde in de faculteit der Sociale Wetenschappen is de erepromotor van prof.dr. Johan P. Olsen.

Verkenning Sociologie

Het komende jaar doet de KNAW een verkenning om uit te zoeken wat de internationale trends en ontwikkelingen op het terrein van de sociologie zijn. Onder voorzitterschap van prof. dr. **Godfried Engbersen** zal de verkenningcommissie ingaan op kwesties als de samenwerking tussen sociologie en aanverwante disciplines (economie, psychologie, antropologie), en de thema's waarop het Nederlandse sociologisch onderzoek zich kan of moet concentreren. Ook het opleidingstraject van *bachelor* tot *master* tot *PhD* zal nader worden bekeken. (Zie voor meer informatie: Instellingsbesluit Verkenningcommissie Sociologie, http://www.knaw.nl/verkenningen/pdf/socio_besluit.pdf.) De verkenning is gebaseerd op een *Voorstudie verkenning sociologie* (http://www.knaw.nl/verkenningen/pdf/socio_voorstudie.pdf).

Wetenschappelijke wereldleiders

Zestien Europese landen gaan gezamenlijk op zoek naar jonge, excellente onderzoekers die in de toekomst wereldleiders moeten worden in hun wetenschapsgebied. Het Nederlandse geld komt van NWO en wordt gebruikt in een nieuw subsidieprogramma: *European Young Investigators Award*, ofwel *EURYI Award*. Jonge excellente onderzoekers maken kans op een Europese prijs van maximaal 1,25 miljoen euro.

De behandeling van de aanvragen verloopt in twee schiften. De eerste vindt plaats op nationaal niveau. De uiteindelijke selectie gebeurt op Europees niveau door de European Science Foundation (ESF). In september 2004 worden de winnaars bekend gemaakt.

Informatie: **Anko Wiegel** (NWO, Centrale Programma's en Instituten), tel. 070 3440528/0830, e-mail: wiegel@nwo.nl of euryi@nwo.nl. Zie ook internet: <http://www.nwo.nl/euryi>.

VERANTWOORDELIJKHEID NEMEN

Henk de Vos

Wordt de verzorgingsstaat afgebroken? Prinsjesdag stond dit jaar in het teken van die vraag. Het kabinet vond dat mensen meer hun verantwoordelijkheid moeten nemen. De oppositie vond dat verhullende taal voor het afbreken van de verzorgingsstaat. Mijn oog viel op een grafiek in de Volkskrant van de gemiddelde waarde van de uitkering als percentage van het laatstverdiende salaris sinds de jaren vijftig. Tot 1968 gaat de curve vrij steil omhoog, van ongeveer vijftig procent naar zeventig procent (de cijfers over deze periode waren geschat). Dat laatste niveau blijft tot begin jaren tachtig gehandhaafd, waarna de curve alleen nog maar daalt.

Ik had er twee gedachten bij. De eerste was dat als de verzorgingsstaat wordt afgebroken, dat dan al twintig jaar geleden is begonnen, en dat het politieke draagvlak daarvoor dus breder is dan de kritiek van de oppositie op de kabinetsplannen deed vermoeden. De tweede gedachte was die aan een pannetje soep.

Een pannetje soep is misschien wel een algemeen erkend symbool voor liefdadigheid. Speelt het niet een rol in het werk van Herman Heijermans? Maar ik dacht niet aan het symbool, maar aan een jeugdherinnering. Het betreft het pannetje soep waarmee mijn moeder mijn oudere broer en mij omstreeks 1950 wekelijks op pad stuurde om te bezorgen bij een hoogbejaarde vrouw die aan de andere kant van het dorp in een bejaardencomplex woonde. Wij noemden haar Beppe Fim, hoewel ze niet onze grootmoeder was. Mijn moeder kende haar al lang als buurvrouw toen zij nog thuis woonde, in een dorp verderop. Op zondagen gingen we vaak bij Beppe Fim op bezoek. We wandelden dan door het fraaie park van het complex, dat begin twintigste eeuw aan het dorp was geschonken door een voormalige inwoner die in Amerika miljonair was geworden.

Je zou kunnen zeggen dat mijn moeder en die miljonair hun verantwoordelijkheid namen. Dat was ook nodig want zoals de grafiek laat zien bestond de verzorgingsstaat nog niet. Of het voldoende was, is iets anders. Ik weet niet waar Beppe Fim van rondkwam. Misschien kwam ze dat ook wel niet. Familie scheen ze niet te hebben, althans niet in de buurt. Kwam ze in aanmerking voor gezinsverzorging door een kruisvereniging? Bestond er al een tafeltje-dek-je? Wel weet ik dat we naast die soep ook wel eens andere levensmiddelen meenamen, voor door de week.

Wat moet ik als socioloog aan met mijn herinnering aan Beppe Fim? Laat ik hem eerst aanvullen met een hedendaagse persoonlijke ervaring. Ik weet ergens een bejaarde vrouw te wonen. Haar man is overleden, na jaren van dementen. Soms werd hij een dag opgehaald en in een dagverblijf zo goed mogelijk bezig gehouden. Toen al bracht de thuiszorg maaltijden. De vrouw woont in een buurt met veel tweeverdieners. Die wonen er veel korter dan haar en kennen haar niet of oppervlakkig. Er wordt nooit iets zomaar gebracht en er is zelden of nooit bezoek. Waarschijnlijk heeft ze financieel geen problemen. Ze lijkt me een-

zaam, maar anderen zeggen dat dat wel meevalt, "want ze is erg op zichzelf". Er wordt gezegd dat ze haar huis niet uit durft.

Het zijn natuurlijk alleen maar twee persoonlijke ervaringen. Maar een mini-beschouwing over een halve eeuw maatschappelijke verandering kan er goed mee worden verlevendigd. Die verandering is er een van: meer overheid en meer markt. Dat Beppe Fim niet goed rondkwam had er mee te maken dat de Algemene Ouderdomswet pas in 1957 werd ingevoerd. Ook de Noodwet Drees kwam voor haar te laat. Aan overheidsfinanciering van verzorgingshuizen werd nog weinig gedaan. De markt was nog maar weinig ontwikkeld, waardoor Beppe Fim heel goed zonder allerlei goederen kon die we nu tot de noodzakelijke levensbehoeften rekenen. Televisie was er nog niet, maar ze had ook geen radio. En een douche al helemaal niet. Het beetje wat wij brachten maakte een groot deel uit van haar eerste levensbehoeften. Mijn moeder was weliswaar druk met het huishouden, zonder veel huishoudelijke apparatuur, maar had toch nog tijd om zich om Beppe Fim te bekommeren. En voor mijn broer en mij was er niet veel te doen, dus een tochtje naar Beppe Fim was geen straf.

Die mevrouw die ik weet te wonen heeft naast haar AOW vast een pensioen. Dat ze haar huis niet uitdurft, kan er mee te maken hebben dat de criminaliteit flink gestegen is. Dat ze weinig bezoek heeft, zal er aan liggen dat de mensen om haar heen daar geen tijd voor hebben en dat familie of vrienden ontbreken of ver weg wonen. De televisie staat meestal aan. Materiele hulp heeft ze niet echt nodig. Als ze gebreken krijgt zal ze een indicatie krijgen voor formele hulp.

De vraag dringt zich op of de groei van verzorgingsstaat én markt de gemeenschap hebben verdrongen. Nemen mensen nu minder hun verantwoordelijkheid? Kijkend naar die miljonair denk je: ook nu zijn er filantropen (George Soros, Bill Gates). Maar hoe zit het met die kleine verantwoordelijkheden? Onderzoek dat ik ken naar substitutie geeft daarop geen antwoord, omdat het alleen kijkt naar wat er met informele zorg gebeurt als er formele bijkomt. Maar uit veel ander onderzoek weten we dat wederkerigheid, en dus gemeenschap, gemakkelijk door financiële prikkels worden verdrongen. En hoeveel zorg wordt niet gegeven en hoeveel bezoek wordt niet ontvangen omdat er geen familie en vrienden dichtbij wonen? En is dat laatste niet meer het geval geworden? Het SCP vond dat meer of minder dan een half uur reisafstand veel uitmaakt voor de bereidheid langdurige zorg te geven. Zo iets eenvoudigs als ruimtelijke afstand tussen familie en vrienden lijkt dus van groot belang voor hoeveel verantwoordelijkheid mensen nemen. Klopt mijn indruk dat wij sociologen zo weinig weten over wat er door de tijd heen met die afstand gebeurd is? Als dat zo is, dan is het raar, want moeten juist wij niet de deskundigen zijn als het gaat om het belang van langdurige relaties? Pleidooien voor flexibiliteit, mobiliteit en anonimiteit kunnen we met gerust hart aan de economen overlaten.

(h.de.vos@ppsw.rug.nl)

Vissen in de vijvers

Deze aflevering van *Facta* wordt bijna helemaal in beslag genomen door reacties op het artikel *Voertaal: Engels! Over de toekomst van het Nederlands als wetenschapstaal* in de vorige aflevering van *Facta*. Daarin reageerde Dick Pels op het KNAW-advies *Nederlands, tenzij... : tweetaligheid in de geestes- en de gedrags- en maatschappijwetenschappen*. Aan het eind van zijn stuk verwees hij naar Abram de Swaan, die eerder het dilemma van culturele elites in een 'achterstandssituatie' formuleerde: 'Kies voor de kosmopolitische strategie en leer een wereldtaal (als tweede taal) met het doel om (weliswaar met een handicap) te kunnen concurreren met veel meer producenten in een veel grotere markt. Of kies voor de lokale strategie: houd je bij de kleinere taal en concurrer met slechts enkele anderen voor een veel beperkter publiek. Wil je een kleine vis in een grote vijver zijn of liever een grote vis in een kleine vijver?' Die vis, dat bent u. We ontleenden aan het artikel van Dick Pels vier stellingen:

1. *Nederlands heeft als wetenschapstaal geen toekomst. Die toekomst is aan het Engels. Publiceren in het Engels, en jezelf daarmee onderwerpen aan de internationale wetenschappelijke concurrentie, is de enige garantie voor werkelijke kwaliteit.*
2. *De Nederlandse taal, als medium voor algemene beschouwingen op het gebied van cultuur en politiek, moet worden gehervat. Het huidige academische internationaliseringsbeleid en de dwang van de outputmetingen vormen een ernstige bedreiging voor de positie van het Nederlands als algemene cultuurtaal. De categorie van algemeen culturele tijdschriften moet als geheel in het academische puntenstelsel een aparte status krijgen en hoger worden gewaardeerd.*
3. *De dominantie van het Engels leidt tot de dominantie van Anglo-Amerikaanse maatstaven, modellen, stijlen, en paradigma's. Daarom is een kritische adoptie van het Engels nodig en/of de ontwikkeling van een 'Euro-English': een taal die de gebruikers ervan in staat stelt zich hier juist tegen te verzetten, en haar op (grotere) voet van gelijkheid te delen met de native speakers.*
4. *Nederlandstalige wetenschappelijke artikelen worden vaak te gemakkelijk gepubliceerd en kunnen niet voldoende worden geïnspecteerd door anderen. Buitenlandse collega's bijvoorbeeld, wiens werk wordt besproken, hebben geen zicht op Nederlandstalige publicaties.*

Dick Pels bekritiseerde opvattingen van Abram de Swaan en Kees Schuyt. De eerste drie stellingen werden aan hen voorgelegd en aan Mark Bovens (redactievoorzitter *Beleid & Maatschappij*), Jet Bussemaker (voorzitter van de Sectie Praktijkpolitologen van de NKWP), Huib Pellikaan (voormalig *managing editor* van *Acta Politica*) en Romke van der Veen (voorzitter NVMC). Hun reacties - slechts Schuyt reageerde na twee toezeggingen niet - vormen het eerste deel van dit speciale katern. Daaraan is die van Paul ten Have toegevoegd. Hij reageerde op de oproep in de vorige aflevering.

De eerste, tweede en vierde stelling werden in de volgorde 1, 4 en 2 aan de (hoofd)redacteuren van een aantal Nederlandstalige tijdschriften voorgelegd: *Sociale wetenschappen*, *Res Publica*, *Tijdschrift voor Sociologie* en het *Amsterdams Sociologisch Tijdschrift*. Het tweede deel bestaat uit hun reacties. Het derde deel wordt gevormd door de reacties van de (hoofd)redacteuren van vier Engelstalige tijdschriften: *Etnofoor*, *Netherlands' Journal of Social Sciences*, *Focaal* en *Acta Politica*. Zij kregen de eerste, derde en vierde stelling in de volgorde 1, 4 en 3 voorgeschoteld.

De reacties laten samen zien hoe het er op de werkvloer van de maatschappijwetenschappen aan toegaat. Met Pels verschilt de een wat meer en de ander wat minder van mening. Allen zien het belang van het publiceren in het Engels. Vrijwel iedereen ziet een toekomst voor wetenschappelijke publicaties in het Nederlands. Niet iedereen ziet de essayistiek als een wetenschappelijke activiteit. De toekomst van de Nederlandstalige tijdschriften is misschien niet rooskleurig, maar verdwijnen mogen ze niet. Van de overheersing van de Angelsaksische maatstaven en paradigma's zijn velen zich bewust. Uit de stukken zijn interessante suggesties voor de inhoud en organisatie van de wetenschap te halen. Niet onverwacht, wel in het oog springend is de uitgesproken afschuw van de beoordelingssystemen aan faculteiten. Publicaties in het Nederlands tellen niet of nauwelijks mee. Daarop zullen de universiteits- en faculteitsbesturen moeten worden aangesproken.

Wie zou dat kunnen doen? Misschien is het iets voor de beroepsverenigingen, of voor zoiets als de verkenningcommissie sociologie, om die beoordelingssystemen te inventariseren en de gevolgen daarvan voor de onderzoekers en voor de ontwikkeling en positie van de wetenschap te analyseren.

Henk Jansen

Romke van der Veen

Op de fiets naar verre bestemmingen

De strijd om de voertaal van de wetenschap wordt door Pels gepresenteerd als een dilemma waarin we kunnen kiezen voor Nederlands, tenzij.... (de titel van het KNAW-rapport over tweetaligheid in de geestes- en gedrags- en maatschappijwetenschappen) of Engels, tenzij. De eerste optie lijkt mij niet reëel. Deze keuze wordt afgestraft door NWO, VSNU, KNAW (ja, ook de KNAW via de beoordeling van onderzoeksscholen) en de eigen universiteit, waar het prestatie management hoogtij viert. De tweede optie, daarin ben ik het eens met Pels, leidt tot een ernstige verschraving van het Nederlandse publieke debat. Belangrijker echter is dat ik bezwaar aanteken tegen de presentatie van het dilemma als een keuze tussen het wetenschappelijk debat en het publieke debat, of zoals de Swaan het formuleerde: Je neemt het vliegtuig naar verre bestemmingen (Engels voor de wetenschap) en de fiets voor kortere tochtjes (Nederlands voor columnns en essays). De suggestie die hieruit spreekt is dat serieus wetenschappelijk werk slechts in het kosmopolitische Engels voor het forum van internationale vakgenoten gepubliceerd wordt en dat opinies en proefballonnetjes wel in het provincialistisch Nederlands gepubliceerd kunnen worden.

Deze suggestie is gebaseerd op een vooroordeel. Het vooroordeel dat de natuurwetenschappen, zowel waar het de wijze van kennisproductie als de toepassing van kennis betreft, model staan voor de wetenschap en daarmee voor de organisatie van het wetenschappelijk discours. Een 'naturalistic fallacy' dus.

Dit vooroordeel betreft twee zaken. In de eerste plaats het, overigens enigszins achterhaalde idee dat wetenschap uit universele kennis bestaat, die in algemene regels en uitspraken is vast te leggen. In de tweede plaats dat toepassing van kennis plaatsvindt door algemene regels te ontwikkelen en die vervolgens toe te passen op individuele gevallen (het klassieke positivistische gedachtegoed). Beide veronderstellingen pleiten voor een uniform en internationaal georganiseerd wetenschappelijk discours, zoals de natuurwetenschappen dat dan ook kennen. Laat deze veronderstellingen voor de natuurwetenschappen in grote lijnen juist zijn, voor de sociale wetenschappen ziet de werkelijkheid er anders uit en dit heeft naar mijn mening gevolgen voor de organisatie van het wetenschappelijk discours.

Ik wil op twee verschillen tussen de sociale en de natuur-

wetenschappen wijzen (en ik weet het: het zijn geen absolute, maar relatieve verschillen). In de eerste plaats vervullen de sociale wetenschappen een dubbele functie. In de termen van Schuyt: ze vervullen een waarheidszoekende en een interpreterende functie. De eerste is meer universeel, de tweede meer contextgebonden. De interpreterende functie van wetenschap valt niet samen met de waarheidszoekende functie. Tussen kennis en betekenis, tussen wetenschap en toepassing vindt - in de sociale wetenschap - vertaling plaats. Deze vertaling is contextgebonden. In de tweede plaats combineren de sociale wetenschappen lokale kennis met meer universele kennis. Tussen beide bestaat een verband, maar het één (context, specificiteit) is niet volledig af te leiden uit het ander (waarheid, universaliteit).

Wie de internationale literatuur op zijn vakgebied volgt (ik heb het nu vooral over de maatschappijwetenschappen) weet wat ik bedoel. De internationale discussie over bepaalde onderwerpen ('poverty', de 'welfare state', de 'inner city') is altijd enigszins losgezongen van de lokale realiteit. De werkelijkheid van bijvoorbeeld de Nederlandse verzorgingsstaat of van Nederlandse 'ghettoes' is een andere dan die van de Duitse, de Franse of de Amerikaanse. Om internationale vergelijking mogelijk te maken of om uitspraken te kunnen doen die de lokale context overstijgen, moet geabstraheerd worden van de bijzonderheden van de individuele casus. Er moet een taal, een begrippenapparaat ontwikkeld worden dat de verschillende individuele casus met elkaar verbindt. In dit proces gaat echter onvermijdelijk informatie verloren. Een Amerikaans getto is echt iets anders dan een oude stadswijk in Nederland of dan een Parijse buitenwijk. De realiteit van 'het Nederlandse poldermodel' heeft iets specifiek Nederlands dat niet eenvoudig te vertalen is naar het Duitse corporatistische model. Middels abstractie wordt kennis gegenereerd, maar we verliezen ook kennis in dit proces. Waar het mij om gaat is niet om het één boven het ander te stellen, maar om het nut van het één voor het ander te benadrukken. Ik heb lokale kennis nodig om op verantwoorde wijze meer universele kennis te kunnen genereren en vice versa. Evenzo zijn de waarheidszoekende en de interpreterende functie met elkaar verknoot.

Wat heeft dit alles nu met Engels of Nederlands als wetenschapstaal te maken? In de eerste plaats vindt er een verarming van kennis plaats wanneer alle weten-

schappelijke kennis in de geabstraheerde variant van de Engelstalige, internationaal georiënteerde wetenschap gepresenteerd moet worden. Dit heeft uiteraard weinig met de taal 'as such' te maken, maar veel meer met de aard en de organisatie van het discours. In de tweede plaats: hoe omvangrijker of hoe dominanter het domein van de lokale kennis, hoe meer ruimte zij inneemt in het domein van de universele (lees: internationale, Engelstalige) discours. Voor bijvoorbeeld op Nederland georiënteerde studies is slechts in beperkte mate ruimte. Voor vergelijkende studies weer meer. Kortom: wanneer we ons wetenschappelijke werk volledig richten op het internationale forum worden we (uiteraard afhankelijk van het onderwerp) gedwongen tot een zekere abstractie, waar we een zekere prijs voor betalen, en verminderen we onze mogelijkheden tot publicatie. En omgekeerd: we verminderen de band met de lokale context.

Met andere woorden: er is veel te zeggen voor het belang van het lokale, wetenschappelijke discours. Deze mag echter niet ontkoppeld zijn van de universelere, internationale discours. De lokale discours behoeft de internationale om niet aan provincialisme ten onder te gaan. En

de internationale discours behoeft de lokale om niet aan abstractie en dus irrelevantie ten onder te gaan. In weer andere bewoordingen: de tocht naar verre bestemmingen begint toch heel vaak nog gewoon op de fiets.

Het voorgaande is een pleidooi voor een brede interpretatie van het wetenschappelijk discours. Voor het behoud van de lokale discours naast een meer universele discours. Dit heeft weinig van doen met de taal zelf; in de praktijk zal de lokale discours echter vaak niet Engelstalig zijn, mede vanwege de toegepaste of interpreterende functie van wetenschap. Dit laatste illustreert ten slotte een ander dilemma in het huidige (Nederlandse) wetenschapsbeleid. Niet alleen moet de wetenschap internationaler bedreven worden, zij moet ook relevanter worden. In de sociale wetenschappen lopen deze twee echter niet altijd gelijk op.

Romke van der Veen is hoogleraar Bestuurskunde, Faculteit Bedrijf, Bestuur en Technologie, Departement Sociologie, Universiteit Twente. Hij is voorzitter van de Nederlandse Vereniging voor Maatschappij- en Cultuurwetenschappen (NVMC).

Jet Bussemaker

Nederlands als tweede kans?

Ik kan kort zijn over de stellingen die centraal staan in het debat over Nederlands als wetenschapstaal. Ik ben het met alle drie eens. Maar wel met enkele nuanceringen en opmerkingen.

Ik denk inderdaad dat Nederlands als wetenschapstaal geen toekomst heeft. Het Nederlands is simpelweg een te klein taalgebied om op specialistische terreinen een zinvolle discussie met elkaar te voeren. Het aantal lezers van gespecialiseerde artikelen of boeken is vaak bij wijze van spreken op één hand te tellen en referees kennen elkaar al snel te goed om artikelen zonder aanzien des persoon te kunnen beoordelen. Ook zonder naamsvermelding kan men bij lezing van een artikel al snel achterhalen wie de auteur is. Het schrijven in het Engels geeft wat dat betreft veel meer voldoening. Je artikelen worden door veel meer mensen gelezen en het commentaar dat je krijgt is vaak meer ontvangen. Ik ben zelf vooral in het Engels gaan publiceren om delen van mijn Nederlandse proefschrift, dat handelde over een Nederlands thema namelijk individualisering en verzorgingsstaat, toegankelijk te maken voor een internati-

onaal publiek. Toen ik mijn eigen onderzoek vervolgde met internationaal vergelijkend onderzoek naar herstructurering van verzorgingsstaten, lag het voor de hand dat in het Engels te doen. Ik vond het echt een ontdekking dat je deel van een internationaal gemeenschap van deskundigen kan worden, en van de Verenigde Staten tot Europa en Australië kritisch elkaars werk kan volgen en kan commentariseren. Mijn verblijf bij het Center for European Studies van Harvard University zou nooit zo inspirerend zijn geweest als ik niet al in het Engels had geschreven.

De beperking van het Nederlandse taalgebied heeft ook de redactie van *Acta Politica*, waar ik indertijd deel van uitmaakte, in 1997 doen besluiten in het Engels over te gaan. Ik vind dat nog steeds een goed besluit. Zonder dat zou het tijdschrift waarschijnlijk niet meer bestaan. Het belangrijkste voordeel van de Engelstaligheid vind ik dat artikelen toegankelijk zijn voor niet-Nederlandstaligen, en dat het aantal referees fors is uitgebreid, waardoor een betere garantie van anonimiteit is te geven.

Het bevorderen van Engels als wetenschapstaal hoeft niet het verdwijnen van het Nederlands als cultuurtaal te betekenen, en mag dat ook niet betekenen wat mij betreft (de tweede stelling). Het zou zelfs wel eens andersom kunnen werken; een onderscheid tussen beiden kan het Nederlands bevorderen. Als we accepteren dat de meeste wetenschappelijke publicaties in het Engels worden geschreven, kunnen we tegelijkertijd meer aandacht vragen voor Nederlands als cultuurtaal. Terecht stelt Pels dat tijdschriften als *Psychologie*, *Filosofie Magazine* en het *Historisch Nieuwsblad* laten zien dat er een markt is voor algemene beschouwingen op het terrein van politiek en cultuur. Dergelijke tijdschriften hebben nog een voordeel; ze kunnen via auteurs en lezers verbanden leggen tussen wetenschappelijke betogen en ervaringen van wetenschappers die ondertussen in de praktijk werkzaam zijn. Dat kan voor beide groepen inspirerend zijn, en juist die kruisbestuiving is in Nederland een ondergeschoven kindje.

Belangrijke voorwaarde vanuit de wetenschap is natuurlijk wel dat publicaties in deze tijdschriften gewaardeerd worden. Ze moeten daarvoor een aparte status krijgen en hoger gewaardeerd worden. Nu hangen ze er vaak een beetje bij, en daarmee zijn we doorgeslagen ten opzichte van zo'n twintig jaar geleden toen dergelijke publicaties gelijk gesteld werden aan wetenschappelijke publicaties. Hoewel ik vind dat Engels als dominante wetenschapstaal

geen probleem is, deel ik wel de zorgen over de dominantie van Anglo-Amerikaanse maatstaven, modellen en paradigma's. Dat komt overigens niet in de laatste plaats doordat Engelstalige tijdschriften een sterke oververtegenwoordiging van Britten en Amerikanen kennen. Van tijdschriften die zich expliciet presenteren als 'internationale tijdschriften, en dus niet bijvoorbeeld als Amerikaans of Brits, mag je verwachten dat ze een meer representatieve groep van beoordelaars hebben. De ontwikkeling van 'Euro-English' is in die zin een interessante gedachte. In de praktijk zie je overigens al dat tijdschriften die zich op Europa richten, zoals het *Journal for European Social Policy*, zowel in samenstelling van redactie, gebruik van referees als keuze van artikelen redelijk divers is. Als die trend zich doorzet en we tegelijkertijd zorgdragen voor een hogere waardering van de Nederlandse taal als medium voor algemene beschouwingen op het gebied van cultuur en politiek, ben ik niet zo bang voor de consequenties van Engels als wetenschapstaal. Integendeel, het zou een herwaardering van het essay in de Nederlandse taal kunnen betekenen.

Jet Bussemaker is lid van de Tweede Kamer voor de PvdA. Zij is tevens verbonden aan de afdeling politiekologie van de Vrije Universiteit en voorzitter van de Vereniging van praktijkpoliticologen.

Mark Bovens

Wetenschap als uitwedstrijd

Een bizarre top-100

Dit voorjaar circuleerde er via internet onder politicologen en bestuurskundigen een paper van de Engelsman Simon Hix waarin een ranglijst van alle politicologische vakgroepen in de wereld werd gepresenteerd.¹ Die ranglijst was gebaseerd op een ingenieuze telling van het aantal artikelen dat elke vakgroep in de periode 1997-2001 had gepubliceerd in de 23 belangrijkste vaktijdschriften. De uitkomst van die telling vormt een mooie illustratie van de theorie van De Swaan dat de dominantie van het Engels ongemerkt ook leidt tot een dominantie van de Anglo-Amerikaanse wetenschap.

De top-100 van Hix wordt volledig beheerst door Engelstalige universiteiten. De eerste tien plaatsen zijn allemaal

voor Amerikaanse universiteiten en in totaal hebben de Amerikanen alleen al 72 universiteiten in de top-100. Van de overgebleven 28 plaatsen in de top-100 zijn er elf voor de Engelsen, zes voor Canadezen, en elk één voor Australië en Ierland. Slechts negen procent van die top-100 wordt uiteindelijk bezet door universiteiten die niet in een Engelstalig land liggen en zelfs dat zijn veelal landen met een sterke oriëntatie op de Anglo-Amerikaanse cultuur, zoals Noorwegen, Denemarken, Zweden, Israël en Nederland. Franse, Spaanse, en Italiaanse universiteiten ontbreken volledig, en zelfs Duitsland, met zijn vele gerenommeerde universiteiten, komt niet verder dan een 80e plaats voor Mannheim.

Deze bizarre top-100 is het gevolg van de door Hix gekozen indicator. Zijn tellingen zijn namelijk alleen gebaseerd op Engelstalige tijdschriften. Franstalige, Duitstalige of Nederlandstalige tijdschriften telden niet mee bij het opstellen van deze wereldranglijst. Toch is het paper van Hix serieus genomen onder vakgenoten. In het Deense Aarhus, dat met een 40e plaats als beste continentale vakgroep uit de bus kwam, werd taart uitgedeeld. En het zal ongetwijfeld niet lang meer duren of deze ranglijst gaat een rol spelen bij internationale visitaties en facultaire puntentellingen.

In de vorige *Facta* riep Dick Pels ons op om deze dominantie van het Engels als vaktaal te accepteren en om voortaan in het Engels de strijd met de rest van de wereld aan te gaan. Misschien heeft hij gelijk en rest maatschappijwetenschappers niets anders dan de weg te gaan van de economie en de psychologen, maar als de lijst van Hix één ding duidelijk maakt, dan is het dat die strijd voor niet-Engelstaligen niet te winnen zal zijn.

Wetenschap als uitwedstrijd

De invoering van het Engels als academische *lingua franca* veroordeelt anderstalige wetenschappers namelijk tot het spelen van een permanente uitwedstrijd. Dat geldt voor de maatschappijwetenschappen, zoals de politicologie, de bestuurskunde en een deel van de sociologie, nog sterker dan voor de gedragswetenschappen, zoals de psychologie en de economie. Hiervoor zijn tenminste drie oorzaken.

In de eerste plaats zijn maatschappijwetenschappen grotendeels talige, argumentatieve wetenschappen. De kwaliteit van artikelen en boeken wordt voor een belangrijk deel bepaald door de kwaliteit van de argumentatie. De grote Nederlandse sociologen, zoals Van Doorn, De Swaan, Schuyt en Schnabel, zijn bijna allemaal begenadigde stilisten - in het Nederlands wel te verstaan. Dat heeft niets met een Heimat-gevoel te maken, zoals Pels suggereert, maar alles met socialisatie in een taal. Wanneer je kiest voor het Engels als academische taal, dan krijgen *native speakers* daarmee een enorm thuisvoordeel. Die achterstand valt voor een deel in te lopen door hard te werken aan de kwaliteit van het Engels, zoals Pels voorstelt. Dat gaat overigens het beste door langdurig in een Engelstalige omgeving te wonen en te werken.

Weinigen hebben echter de taalgevoeligheid van een Nabokov en slagen er uiteindelijk in om in het Engels net zo mooi en vloeiend te schrijven als hun moedertaal (en dan was Nabokov ook nog eens opgevoed door een Engels kindermisje en leefde hij vele jaren in de VS). De meesten zijn uiteindelijk toch veroordeeld tot het lot van diens stuntelende professor Pnin. Wie in Nederland, Duitsland of Frankrijk blijft wonen en werken, blijft uiteindelijk een vreemdeling in het Engels. Alleen de taal van de wiskunde is universeel en Pels' strategie zal nog de meeste kans op succes maken bij de kwantitatieve takken van de maat-

schappijwetenschap, zoals het kiezersonderzoek en de grootschalige surveyanalyses. Bij *numbercrunching* kom je met een beperkte Engelse woordenschat nog een heel eind.

In de tweede plaats is de semantiek niet neutraal. Maatschappijwetenschappen gaan over maatschappelijke instituties. Dat zijn geen universele fenomenen die onafhankelijk van een specifieke taal te beschrijven vallen. Pels doet wel erg luchtig over de vertaalbaarheid van begrippen en concepten. In mijn vakgebied, op de grens van staatsrecht, politicologie en bestuurskunde, kennen veel begrippen niet of nauwelijks een equivalent in het Engels. Het heeft mijzelf bijvoorbeeld jaren gekost om mijn dissertatie, die ging over verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid voor grote organisaties, te bewerken voor een Engelstalig publiek. Mijn eerdere socialisatie in het Amerikaanse recht en de Engelse taal, via een LL.M. aan de Columbia Lawschool in New York, was daarvoor lang niet voldoende. Ook nu nog worstel ik in mijn congrespapers met het feit dat voor een Engels publiek de begrippen *accountability*, *liability* of *responsibility* een heel andere kleur hebben dan de Nederlandse termen 'verantwoording', 'verantwoordelijkheid' of 'aansprakelijkheid'. En veel van mijn recente werk gaat bijvoorbeeld over ontwikkelingen in de rechtsstaat - dat is al helemaal een onvertaalbaar begrip, omdat in het Anglo-Amerikaanse recht het hele continentale idee van een rechtsstaat volstrekt onbekend is. Uiteindelijk behelp je je maar wat met termen als *constitutional state of rule of law*, maar die begrippen hebben een heel andere connotatie en institutionele geschiedenis. Dat heeft niet eens zoveel te maken met diepere verbanden tussen taal, natie en cultuur, maar met het prozaïsche feit dat veel objecten van studie in de maatschappijwetenschappen taalconstructies zijn. De 'rechtsstaat' is nu eenmaal geen meetbaar object, maar een concept dat niet buiten de Nederlandse of Duitse taal bestaat.

Tot slot zijn redacties van tijdschriften, ook de Engelstalige, parochiaal ingesteld: Amerikaanse en Engelse auteurs hebben een enorm thuisvoordeel, omdat redacties en lezers van de *mainstream* tijdschriften vooral in Amerikaanse of Engelse cases zijn geïnteresseerd. Met alleen empirisch materiaal over Nederlandse instituties, hoe goed ook, speel je altijd een uitwedstrijd. Dat ligt anders bij gedragswetenschappen, omdat daar de fysieke plaats van het onderzoek meestal geen gevolgen heeft voor de uitkomsten. Voor klinische testen en modelmatige berekeningen maakt het veel minder uit waar ze zijn gedaan. In de politicologie, de bestuurswetenschap en het recht bestaat er echter geen *ceteris paribus*, elke nationale institutie is weer anders. Mooi onderzoek naar het Nederlandse Parlement zegt nu eenmaal niets over het Amerikaanse Congres. Voor een deel is dat de tragiek van wetenschappers uit een klein land. Wie in een kleine vijver zwemt, wordt zelden een grote vis. Wanneer wereldwijde citaties de maatstaf gaan vormen voor kwaliteit, verlies je het altijd van de grote landen. Een middelmatig onderzoek naar

de Amerikaanse presidentsverkiezingen zal eerder in een Amerikaans tijdschrift worden gepubliceerd en vervolgens vaker worden geciteerd, omdat er nu eenmaal meer Amerikaanse politicologen zijn, dan een briljant onderzoek naar de jongste Nederlandse verkiezingen dat in *Acta Politica* is verschenen. Moet je dan als Nederlandse politicoloog toch maar onderzoek gaan doen naar de Amerikaanse verkiezingen om mee te kunnen tellen? Dat kan toch niet de bedoeling zijn.

Zelfs als je de Engelse taal als Nederlandse politicoloog of bestuurswetenschapper volledig hebt veroverd, is er daarom geen *level playing field*. De internationale concurrentie blijft oneerlijk. Amerikaanse tijdschriften zullen nu eenmaal meer geïnteresseerd zijn in Amerikaanse cases. De oplossing van Bourdieu en De Swaan is daarom zo gek nog niet: creëer zoveel mogelijk je eigen speelveld door meer Europese maatschappijwetenschappelijke tijdschriften op te richten waarin continentale politicologen in continentaal Engels over hun eigen cases kunnen publiceren.

Het gaat om onafhankelijke beoordeling

Een aantal facultaire wetenschapscommissies heeft in het verleden, in hun haast om het kaf van het koren te scheiden, te makkelijk internationaal, of liever gezegd Engels, publiceren als maatstaf voor kwaliteit genomen. Pels doet - ongewild, neem ik aan - op een aantal plekken in zijn stuk hetzelfde. Hij stelt te snel dat in het Engels publiceren een garantie is voor kwaliteit. Maar taal is natuurlijk op zichzelf geen bewijs van kwaliteit. Door, zoals *Acta Politica*, in het Engels te publiceren wordt een tijdschrift misschien wel toegankelijker voor een internationaal publiek, maar daarmee nog niet automatisch ook een beter tijdschrift. Waar het natuurlijk om gaat is de onafhankelijke en onpartijdige *peer review*. Die is niet per se aan het Engels gebonden. Bij *B&M* hebben we bewust ervoor gekozen om in het Nederlands te blijven publiceren, maar hanteren we al jaren een strikte dubbele anonimiteit bij de beoordeling van manuscripten. Elk artikel wordt geanonimiseerd en vervolgens door twee afzonderlijke, eveneens voor de auteur anonieme referenten beoordeeld. Dat is geen absolute garantie voor volledige onafhankelijkheid, in een klein land als Nederland valt nooit helemaal te vermijden dat beoordelaars toch vermoeden wie de auteur is en hem positiever beoordelen, maar het is wel de kern van de zaak.

Een andere tweesporenbeleid

Als bestuurswetenschapper word ik regelmatig aangesproken door journalisten, bestuurders en burgers over actuele politieke of bestuurlijke kwesties. Ik vind dat terecht, want ik wordt nu eenmaal uit de publieke middelen betaald. Publiceren in, vanuit Nederland gezien, obscure Amerikaanse tijdschriften, maakt veel academisch werk echter ontoegankelijk voor de Nederlandse discussie. Niemand op ministeries, in

de denktanks of op de krantenredacties krijgt die tientallen Amerikaanse *journals* onder ogen of heeft de tijd om ze te scannen of er misschien nog iets over Nederland in staat. Ik heb niet al te veel illusies dat de Nederlandstalige wetenschappelijke tijdschriften wel worden gelezen, maar ze zijn in ieder geval beschikbaar en toegankelijk.

Maar je kunt toch ook in het Engels publiceren in op Nederland gerichte bladen? Bij *B&M* is in de jaren negentig een discussie geweest of we, onder druk van de universitaire puntentellers, net als *Acta Politica*, voortaan in het Engels moesten verschijnen. We hebben toen besloten om dat niet te doen, omdat we het bizar vonden om Nederlandse auteurs in tweedehands Engels te laten schrijven over Nederlandse kwesties voor een Nederlands publiek. Wel hebben we een vertaalfonds ingesteld, zowel om Engelse stukken die voor Nederland relevant zijn te kunnen laten vertalen in het blad, als om auteurs van uitstekende Nederlandstalige stukken de mogelijkheid te bieden om deze in het buitenland te publiceren. Zelf hanteer ik vaak ook een soortgelijke publicatiestrategie: eerst een Nederlandstalig boek of artikel dat is toegesneden op de Nederlandse context en dat zo relevant mogelijk probeert te zijn voor het debat, vervolgens een Engelstalige bewerking voor een breder, internationaal publiek.

Dat is een ander tweesporenbeleid dan Pels voorstelt. Bij hem resten er voor het Nederlandse publieke debat alleen de essays, de columns en de optredens bij NOVA. Zijn tweesporenbeleid - wetenschap in het Engels en de essays en columns in het Nederlands - betekent een enorme verarming van het publieke debat in Nederland. Voor al die essays en columns in de kranten en populaire tijdschriften van Pels gelden namelijk de academische kwaliteitseisen allemaal niet. Geen *peer review*, geen bronnen, voetnoten en al helemaal geen controleerbare, empirische onderbouwing. Zo dreigt het publieke debat in ons land alleen nog maar meer te worden gedomineerd door hypes, vooroordelen en ongefundeerde beweringen.

Ik kom daarom dichter uit bij de KNAW dan bij Pels. Kwaliteit en onafhankelijkheid moeten voorop staan. Punten-toekenningen aan artikelen en boeken moeten afhankelijk zijn van *peer review* en van impactscores van tijdschriften en uitgevers, maar niet van de taal waarin wordt gepubliceerd. Om anglocentrisme te voorkomen, moeten er ook impactscores komen voor Europese en Nederlandstalige wetenschappelijke tijdschriften en uitgevers. Essays en columns moeten daarentegen niet worden opgewaardeerd, dat is nu eenmaal een andere tak van sport die bovendien helemaal niet in zijn voortbestaan wordt bedreigd.

Mark Bovens, hoogleraar Bestuurskunde aan de USBO en voorzitter van de redactie van *B&M*

Noot

1. Simon Hix - *A Global Ranking of Political Science Departments: A Research Proposal and Preliminary Results*. - Londen : London School of Economics and Political Science, februari 2003 (<http://personal.lse.ac.uk/hix>)

Huib Pellikaan

Dunglish is no problemo

In het essay 'Over de toekomst van het Nederlands als wetenschapstaal' poneert Dick Pels een tweetal stellingen - (1) het Nederlands heeft geen toekomst als wetenschapstaal en (2) het huidige academische beleid van outputmeting vormt een ernstige bedreiging voor het Nederlands als cultuurtaal. Beide stellingen lijken, volgens eigen zeggen, haaks op elkaar te staan. Vervolgens verdwijnt deze 'paradox' zodra een scheiding wordt gemaakt tussen enerzijds een wetenschappelijke Engelstalige publicatie voor vakgenoten en anderzijds een Nederlandstalige essay voor een breder publiek.

Los van het feit dat ik niet begrijp waarom Pels eerst een schijntegenstelling oproept die hij kort daarop zelf laat verdwijnen, is mij ook het vervolg van zijn argumentatie niet duidelijk. Na de introductie van beide stellingen volgt de volgende passage: 'Het gevaar van het huidige internationaliseringsbeleid lijkt me niet zozeer dat het Nederlands als wetenschapstaal onder druk komt te staan, maar dat wetenschappers onder dwang van de outputmeting ophouden überhaupt nog iets in de landstaal te schrijven. Niet het Nederlands als *wetenschapstaal* maar het Nederlands als *essaytaal* staat m.i. op de tocht'. Uit deze passage leidt ik af dat het onderwerp van Pels' verhandeling in feite betrekking heeft op de toekomst van het Nederlands als *essaytaal*, want het Nederlands als *wetenschapstaal* staat immers niet op de tocht. Hieruit leid ik af dat de eerste stelling wordt herroepen. Maar als het juist is dat *niemand* meer in het Nederlands schrijft, dat staat het Nederlands als *essaytaal* en het Nederlands als wetenschapstaal op de tocht. Of beter gezegd, het Nederlands als taal bestaat *überhaupt* niet meer voor wetenschappers. En dan is het onderwerp van Pels' verhandeling: 'over de toekomst van het Nederlands als taal voor wetenschappers'.

Na deze verwarrende passage vervolgt Pels zijn verhandeling waaruit blijkt dat hij het Nederlands als wetenschapstaal heeft afgeschreven. De wetenschappers hebben in feite geen alternatief, want het wetenschappelijke debat wordt in het Engels gevoerd. Als je mee wilt tellen in de wetenschap, dan moet je in het Engels publiceren. Pels blijkt met deze conclusie geen moeite te hebben en bovendien vindt hij elke poging om het Nederlands als wetenschapstaal te beschermen en te stimuleren, getuigen

van een vorm van provinciaal denken. Uitgaande van de acceptatie dat de voertaal in de wetenschap Engels is, pleit Pels terecht voor meer faciliteiten voor wetenschappers. Met dit laatste ben ik het van harte eens, dat wil zeggen, ik pleit voor een financiering van opleidingen die gebaseerd is op aantal studenten, zonder een verdeelsleutel tussen bètastudies en overigen. Voordat ik dit punt van de financiering verder uiteenzet nog een korte opmerking over de bescherming van de Nederlandse taal als wetenschapstaal en als essaytaal. Als de KNAW pleit voor een outputmeting waarin wetenschappelijke publicatie in het Nederlands worden meegenomen, dan lijkt me dat een verbetering van de bestaande situatie. Voor vele wetenschappelijke tijdschriften is het reeds te laat, want men heeft reeds gekozen voor de Engelse taal. Maar voor boeken en bundels zal het een gunstige uitwerking hebben. En wellicht zal er in de toekomst een Nederlandstalig politicologische blad opstaan. Wat betreft de ondersteuning van de essaytaal ben ik minder positief. Ik zie weinig in het beschermen van columns en essays als publicaties. Bovendien zijn er voldoende personen die columns en essays schrijven.

Wat betreft de invloed van Nederlandse wetenschappers in de sociale en geesteswetenschappen is het vraagstuk van de taal niet het echte probleem. Waar het om gaat is dat de alfa- en gammastudies meer geld moeten krijgen. Nederlandse universiteiten dromen van een 'Oxford aan de Oude Rijn' of een 'Harvard aan de Dinkel', maar het bestuur van een universiteit - en het ministerie van Onderwijs en Wetenschap - weigert om de benodigde infrastructuur te realiseren zodat de Nederlandse wetenschappers in de sociale en geesteswetenschappen echt kunnen meedoen. Voor de natuurwetenschappen speelt dit probleem veel minder een rol, omdat in deze disciplines het Dunglish geen belemmering vormt. In deze disciplines is de voertaal niet het Engels, de voertaal in de bètastudies is de wiskunde, en de formules worden aan elkaar geschreven met een paar woorden Engels die het niveau van de middelbare school niet overstijgen.

In de geestes- en sociale wetenschappen is de argumentatie en het verhaal gebaseerd op de taal en dan vormt het Dunglish wel een beletsel. Om deze belemmering weg te nemen moet men teksten van wetenschappers in alfa- en

gammastudies laten copy-editen door *native speakers*. Het probleem is echter dat de besturen van universiteiten - en het ministerie van O & W - van mening zijn dat de bètastudies de echte wetenschap zijn en de overige vakken worden getolereerd omdat het mensen van de straat houdt. Belangrijker nog voor de universiteiten is dat de alfa- en gammastudies door de hoge instroom van studenten het geld opleveren dat vervolgens weer naar de bètavakken gesluisd wordt.

Het probleem van de sociale en geesteswetenschappen is niet de taal, het probleem is de institutionele minachting voor deze vakgebieden en de daaruit voortvloeiende ongelijke verdeling van middelen. Geef deze vakgebieden het geld waar ze recht op hebben; haal alle tussenlagen in de universiteit weg (zoals een faculteit) en geef elke opleiding geld op basis van de instroom (zonder een onderscheid tussen alfa- en bètafinanciering). En als er

te weinig studenten zijn voor een opleiding, dan hef je de zaak op. Verder heb je geen planning of beleid vanuit de universiteit nodig. Elk overkoepelend beleid dat meerdere opleidingen betreft, zorgt alleen maar voor ruis en ellende. Het ministerie van O. & W. heeft op haar afdeling 'universiteit' maar één ambtenaar nodig die elk jaar vaststelt hoeveel studenten een opleiding heeft. Vervolgens wordt het geld overgemaakt naar de opleiding zelf en niet naar de universiteit. Dit is het enige beleid wat nodig is, want op het niveau van de opleidingen heeft men allang begrepen dat een ondersteuning van de publicatie in Engels hard nodig is. Probleem is dat er geen geld is, want dat geld is aan de bètastudies gegeven, waar dertig Nederlandse hoogleraren lesgeven aan vier buitenlandse studenten. In het Denglish uiteraard.

Huib Pellikaan is verbonden aan het departement Politieke Wetenschap, Universiteit Leiden

Paul ten Have

Mijn taalpolitiek en die van Pels

Ik ben het in grote lijnen eens met het betoog van Dick Pels dat het Nederlands niet meer bruikbaar is als wetenschapstaal. Wel wil ik het hier en daar uitbreiden en er enkele nuancerende voetnoten bij plaatsen. Ook ik ben steeds meer in het Engels gaan publiceren en als ik de commentaren op mijn Engelstalige vaardigheid van *native speakers* mag geloven op een redelijk acceptabele manier. Alleen mijn allereerste artikel heb ik laten vertalen; daarna heb ik alles direct in het Engels geschreven. In het begin liet ik mijn concepten nog door een *native* controleren, maar later niet meer. Als ik kijk naar de correcties van de *copy editor* van mijn Engelstalige boeken, dan maak ik vooral nog fouten in de keuze van de verleden tijd (*have done* waar zij *did* schrijven) en in de plaatsing van komma's. Wat mij geholpen heeft om zo ver te komen is: 1) veel naar internationale conferenties gaan en daar niet blijven hangen in de oh zo gezellige Nederlandstalige groepjes, 2) zoals gezegd direct schrijven in het Engels, en 3) jarenlange en intensieve Engelstalige emailcorrespondenties, want daarin ben je uit de aard der zaak veel spontaner en zo leer je vanzelf vlotter en 'Engelser' schrijven.

Je taalpolitieke keuze hangt natuurlijk altijd af van wat je wilt bereiken. Ik heb toch eigenlijk vanaf het begin

in hoofdzaak gemikt op een internationaal publiek. Op den duur was dat ook wel noodzakelijk, omdat ik het specialisme koos wat binnen het Nederlandse taalgebied een te kleine aanhang heeft. Dan heb je voor artikelen te weinig kritisch publiek en voor *textbooks* een te kleine markt. Wat voor mij wel een lastig probleem is dat uit dat specialisme voortvloeit, is de analyse in het Engels van Nederlands materiaal, zoals transcripties van gesprekken. Je kunt daar wel 'vertalingen' onder zetten, maar die schieten altijd in details te kort; onder andere in de associaties van allerlei uitdrukkingen en in de werking van die 'smeeroliemoorden' als *nou* en *hè?*. Daarom heb ik mijn proefschrift in het Nederlands geschreven, maar artikelen daaruit in het Engels gepubliceerd. Verder schrijf ik vooral het kleinere werk, verkenningen en polemieken in het Nederlands.

Ten slotte nog iets over de vraag of taal en cultuur nu meer of minder verbonden zijn. In een gesprek waar ik bij was, werd aan de beroemde Franse wetenschapsonderzoeker Bruno Latour gevraagd waar hij zelf de voorkeur aan gaf, aan zijn in het Frans geschreven boeken of aan de Engelse vertalingen daarvan. Peinzend zei hij dat de Engelse beter waren, omdat daar meer zorg aan de for-

muleringen was besteed. Dat zou dus in strijd zijn met de (zeker door Fransen) vaak verkondigde opvattingen dat de subtiliteiten van het Frans in het Engels altijd verloren zouden gaan.

Kortom, hoewel je in het Nederlands sneller en ook wel subtieler kunt schrijven, is het de moeite waard om met

een behoorlijke inspanning redelijk Engels te leren produceren. Het ruimere wetenschappelijke debat vindt nu eenmaal internationaal en dus in hoofdzaak in die taal plaats. En zonder debat geen wetenschap.

Paul ten Have is

Abram de Swaan

Eén, twee, drie... voorzichtig!

Dick Pels gaat in de vorige aflevering van dit blad het debat aan over het wetenschappelijk talenbeleid in Nederland. Dat doet mij uiteraard genoeg, ook al omdat hij reageert op het rapport hierover, uitgebracht door een commissie van de KNAW waar ik lid van was.¹ Daar komt bij dat Pels en ik het vrijwel over alles eens zijn, en vooral over het belang van de zaak. Tot nog toe zijn Nederlandse wetenschapsmensen naar het Engels gegraviteerd, het ging vanzelf en er is niet veel over nagedacht. Maar er staat veel op het spel.

Pels heeft het vooral over de sociologie. Dat vak verkeert in een bijzondere situatie, net als alle andere vakken. Voor de exacte wetenschappen bestaat er geen probleem. Het taalgebruik is ingesnoerd binnen een sterk geformaliseerd begrippenapparaat en dat is volstrekt kosmopolitisch. Aan de andere kant van het spectrum staan de geesteswetenschappen, in het bijzonder de Nederlandse letterkunde en de Vaderlandse geschiedenis. Voor die vakken bestaat in Nederland een ruime belangstelling en in het buitenland een beperkte. Ze moeten het ook in sterke mate hebben van verhaaltrant en interpretatie, en dit uitleggend vertellen is in hoge mate taalgebonden. Net als Pels denk ik dat het allemaal ook in het Engels kan, maar de auteur en de lezers zullen daar veel meer moeite mee hebben dan de fysici en hun lezers met hun lapidair Engels.

Die differentiatie is van wezensbelang voor het onderwerp, ook al om een tweede reden die Pels eveneens memoreert. In de berekening van publicatiecijfers worden alle vakken te zeer over één kam geschoren, dat komt de instanties makkelijker uit. Het wordt ook in de hand gewerkt door de pseudo-methodiek van de bibliometrie waarin met elementair rekenwerk en moeizaam turven ieders reputatie en verdienste worden getabuleerd. Boeken in het Nederlands worden daarin bij herhaling eenvoudig weggecijferd. Dat is wel een bedreiging voor de Nederlandstalige geesteswetenschap en essayistiek. In vele

vakken is soms het Nederlands te verkiezen en te honoreren, zelfs in boekvorm.

Er zijn nog andere redenen om het Nederlands toch maar even aan te houden. Ik heb veel te maken met promovendi die historiserend of etnografisch te werk gaan, beide bij uitstek taalgevoelige benaderingen. Mij is opgevallen dat de studenten vaak juist te makkelijk schrijven. Hun Engels is dan niet goed genoeg om de taalproblemen zelfs maar op te merken. Ze zijn zo bezig met *wat* ze willen schrijven, dat ze niet eens overwegen *hoe* het moet worden opgeschreven. Het probleem van de stijl doet zich helemaal niet aan hen voor. De Nederlandse promovendi, over wie het hier uiteraard gaat, kunnen in het Nederlands tenminste stilistische moeilijkheden herkennen. Wie in eigen taal een stijl ontwikkelt, is ook gevoeliger voor stijlkwesies in andere talen (dat denk ik, maar ik weet het niet).

Ook ik betwijfel, zoals Pels, of de ene taal haar gebruikers een heel ander wereldbeeld ingeeft dan een andere (Nederlands en Engels zijn trouwens te zeer verwant, de Angelsaksische en de Nederlandse samenlevingen te overeenkomstig, om hier een sterk Sapir-Whorf effect te verwachten). Wat dat betreft maakt de keuze tussen Engels en Nederlands dus niet zoveel uit. Het gaat om iets anders. Ik publiceer al meer dan dertig jaar in het Engels, en toch is mijn Nederlands nog steeds beter (ik zeg dit niet uit bescheidenheid). En mijn *'persona'*, mijn auteurs-ik, is in het Engels nog steeds een beetje anders, wat brutaler, wat stelliger, denk ik, minder grappig en toespelig. Ik weet niet wat te verkiezen is, maar het maakt verschil.²

Belangrijker is de paradoxale omstandigheid dat het Nederlands taalgebied de promovendi betere verspreidingskansen biedt: het water der vergetelheid sluit zich rimpelloos boven een proefschrift in het Engels. Maar dissertaties in het Nederlands krijgen hier ten lande enige

aandacht, een aantal verschijnt zelfs in een handelsuitgave. Een promovendus die lezers zoekt in het buitenland doet er nog het best aan om aansluitend op de Nederlandse dissertatie enkele Engelstalige artikelen te schrijven en aan de meest gerenommeerde bladen aan te bieden. (Dit geldt ook voor gedoctoreerde onderzoekers: boeken bij onbekende uitgevers, of bijdragen aan conferentiebundels blijven ook in het Engels geheel ongelezen en tellen alleen thuis, voor de publicatielijst).

Pels wijst erop dat met het Engels maar al te gemakkelijk de Amerikaanse wetenschapscultuur wordt overgenomen. Dat is lang niet altijd een verbetering.

In het Engels spelen mensen die de taal niet van huis uit meegekregen hebben of die niet werken in een Engelstalig land 'een permanente uitwedstrijd' schrijft Mark Bovens en het geval-Hix dat hij opvoert vormt daarvan een ijzingwekkende staving. Allemaal redenen om in de wetenschap de Nederlandse taal en de Nederlandse media niet al te gauw op te geven.

Het laatste argument om enige reserves te bewaren bij de verengelsing is van algemeen taalsociologische aard. Ook aan talen wordt prestige toegeschreven en dat aanzien maakt ze des te aantrekkelijker om te leren, te gebruiken en te behouden. Dat taalprestige wordt versterkt wanneer aanzienlijke mensen in belangrijke domeinen de taal gebruiken. Wil het Nederlands op den duur overeind blijven naast het Engels dan moeten de prestigieuze functies van het Nederlands behouden blijven. Op de korte termijn is het Nederlands onbedreigd, op de lange termijn is dat (zoals alles) minder zeker. Voor mij is dat een reden om te pleiten voor het Nederlands als wetenschapstaal, naast het Engels.

'Il faut désangliciser l'Anglais!', had Bourdieu uitgeroepen in een debat en Pels haalt dat citaat instemmend aan.³

Nu pas besef ik dat ik niet begrijp wat Bourdieu daarmee bedoelde. Kunnen we (bijvoorbeeld als continentaal Europeanen) de Engelsen het gezag over het Europees Engels ontnemen en een aparte, gezaghebbende versie ontwikkelen? *You can it try, but it goes not through.*

Abram de Swaan is Universiteitshoogleraar van de Universiteit van Amsterdam

1. Ik onderschrijf geheel de teneur van het KNAW-rapport van de commissie Frijhof (Commissie Nederlands als wetenschapstaal), *Nederlands tenzij : tweetaligheid in de geestes- en de gedrags- en maatschappijwetenschappen*, februari 2003, maar niet elke passage heeft mijn volledige instemming. Mijn eigen mening staat in: Versnelde overgang naar het Engels als wetenschapstaal. Is dat erg? - In: *Neerlandia (Nederlands-Vlaams tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij)* 106 (2002) 5, p. 18-20. Zie ook: Ulrich Ammon (ed.) - *The dominance of English as a Language of Science : Effects on other languages and language communities*. - Berlin ; New York : Mouton de Gruyter, 2001 (onbetaalbaar), waarin ook mijn 'English in the social sciences', p. 71-84.

2. Kort geleden schreef ik een stuk over de Europese dag van de talen die ik in de NRC afdeed als 'hoogdraverij', maar in de versie voor de *International Herald Tribune* wist ik niets beters dan 'pompousness'.

3. Pierre Bourdieu, Claude Hagège, Marc Fumaroli, Abram de Swaan, Immanuel Wallerstein - *Quelles langues pour une Europe démocratique ?* - In: *Raisons Politiques : études de pensée politique* (2001) 2 (mai-juillet) p. 41-64 ; (afl. over *La République des langues* / (réd). Astrid von Busekist)

Investeer, versterk en bevorder

Vooraf:

De meeste argumenten van Dick Pels spreken mij zeer aan. Maar anders dan Pels, die deze argumenten gebruikt ter ondersteuning van een *tweesporen* beleid, zie ik ze als aanleiding om te pleiten voor een *driesporen* beleid (er is altijd een derde weg!): (1) investeer in de Engelse taalvaardigheid van Nederlandstalige beoefenaren van de sociale wetenschappen en stimuleer het publiceren in de nieuwe *lingua franca*; (2) versterk het Nederlands als essay- of cultuurtaal en prikkel de Nederlandse onderzoekers zich ook in die taal, of eigenlijk vorm, te uiten; (3) bevorder daarnaast en tegelijkertijd ook Nederlandstalige sociaal-wetenschappelijke publicaties en daarmee het Nederlands als wetenschapstaal.

Pels lijkt te veronderstellen dat de argumenten die hij aanvoert voor (1) en (2) haaks staan op (3) en de onhoudbaarheid van (3) aantonen. Maar die bewijsvoering laat hij gemakshalve achterwege. Naar mijn mening wijzen zijn argumenten ook allerminst in die richting. Ik zie bij Pels in ieder geval op geen enkele wijze besproken dat men niet tegelijkertijd kan streven naar (1), (2) én (3). Sterker nog, het ligt erg voor de hand te veronderstellen dat deze drie doelstellingen elkaar wederzijds *versterken* in plaats van *verzwakken*: (1), (2) en (3) kunnen alledrie afzonderlijk worden nagestreefd, maar zij beïnvloeden elkaar in beginsel positief. Aan de twee sporen van Pels kan en moet daarom een derde spoor worden toegevoegd: meer en beter sociaal-wetenschappelijk onderzoek in het Nederlands!

Stellingen:

I.

De eerste stelling van Pels is niet alleen niet goed doorzocht (zie boven), maar tevens om ten minste twee redenen myopisch. De uitspraak dat "de toekomst aan het Engels is" suggereert dat de wereld in de huidige fase van globalisering zal blijven steken. Daar denken ze in China uiteraard heel anders over. Gaan we dan in de Nederlandse sociale wetenschappen over tien (of twintig, of dertig) jaar massaal over op het Chinees? Daarnaast zijn de effecten

van globalisering op lokaal niveau veelvormig, niet eenvormig (glocalisering!). De toekomst is niet aan één taal, maar aan vele talen (culturen, religies, systemen etc.).

II.

Het probleem dat Pels beschrijft is herkenbaar, maar dekt slechts een deel van de werkelijkheid. Bij *Sociale Wetenschappen* (overigens met een redactie afkomstig niet alleen uit Tilburg, maar ook uit Utrecht en Rotterdam) is enige jaren geleden een referentsysteem ingevoerd, naast andere maatregelen om de kwaliteit van de beoordeling te waarborgen. Met andere woorden: we weten allemaal hoe het moet en we doen ons best (net als de redacties van tijdschriften in Engeland en de VS). Dat buitenlanders daar dan geen zicht op hebben (*Sociale Wetenschappen* publiceert overigens regelmatig losse artikelen of hele themanummers in het Engels) acht ik minder problematisch dan Pels. Wat je schrijft over dode collega's, kan door hen tenslotte ook niet worden 'geïnspecteerd'. Bovendien vervalt de urgentie van dit bezwaar als we, in de geest van mijn driesporenbeleid, zowel (1) en (2) doen als (3) niet nalaten (zie boven).

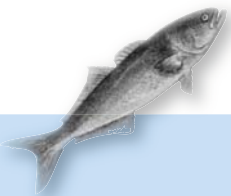
III.

Met de derde stelling - mijn favoriet - ben ik het van harte eens (al zou ik ervoor willen pleiten juist in zulke gevallen zorgvuldiger om te gaan met de Nederlandse taal: 'hergewaardeerd' moet zijn 'geherwaardeerd'). Ook in Tilburg hebben wij veel last van personen voor wie het internationaliseringsbeleid niet ver (lees: Anglo-Amerikaans) genoeg kan gaan. In de Sociale Faculteit van de Universiteit van Tilburg heeft deze bewustzijnsverandering er zelfs toe geleid dat Nederlandstalige publicaties überhaupt niet meer meetellen voor 'outputmetingen'. Hier heeft Pels dus het grootste gelijk van de wereld en er zou wat aan gedaan moeten worden. Maar let wel, wat mij betreft geldt dat dan niet alleen voor categorie (2), maar ook voor categorie (3) (zie boven).

Paul van Seters

Redactievoorzitter van *Sociale Wetenschappen*

<http://www.uvt.nl/tijdschriftsocialewetenschappen>

Marc Hooghe

De onlinetoeekomst van het Nederlands

Hoelang nog zullen we ons blijven wentelen in een dergelijk minderwaardigheidscomplex? De Nederlandstalige gemeenschap telt ruim 20 miljoen leden en er is voldoende kritische massa aanwezig om een eigen wetenschappelijke cultuur in stand te houden. Onze collega's uit Zweden (9 miljoen inwoners), Noorwegen (4 miljoen) of Oostenrijk (8 miljoen) denken er in elk geval niet aan om hun eigen verenigingen, congressen en instellingen overboord te gooien om op die manier des te slaafser het Angelsaksische model te kunnen navolgen. En alle verhoudingen in acht genomen: ook in de Spaanse, Italiaanse of zelfs Duitse en Franse wetenschappelijke wereld is er niet noodzakelijk zoveel meer talent aanwezig dan in onze eigen taalgemeenschap. Tachtig jaar geleden werd er aan de universiteit van Gent (midden in Vlaanderen) nog uitsluitend in het Frans gedoceerd met als motto dat het Nederlands toch geen taal was om wetenschap te bedrijven. De geschiedenis van de afgelopen driekwart eeuw heeft alvast bewezen dat het Nederlands hiervoor perfect geschikt is.

Dick Pels wijst op een reëel probleem: we wentelen ons nog al te vaak in ons eigen grote gelijk, onze eigen tijdschriften en we cultiveren zelfs onze eigen rekruteringsnetwerken. Het internationaal publiceren dient inderdaad verder aangemoedigd te worden en het is niet meer dan legitiem dat dit bij aanwervingen en bevorderingen het belangrijkste criterium is. Daarnaast dient het publiceren in het Nederlands echter net zo goed gewaardeerd en gehonoreerd te worden. Dick Pels laat het uitschijnen alsof de Nederlandstalige wetenschappelijke tijdschriften er maar een potje van maken, maar voor wat de tijdschriften betreft waarvan ik in de redactie zit of waarin ik geregeld publiceer, kan ik hem in elk geval geruststellen: de anonieme *peer review* wordt er wel degelijk ernstig genomen. Onze redactie heeft al manuscripten afgewezen die later afkomstig bleken van zeer gereputeerde hoogleraren en anderzijds hebben we ook al goede artikelen van beginnende doctorandi zonder meer gepubliceerd. Zo hoort het uiteraard ook en dat is waarom de anonieme *peer review* zo belangrijk is. Ik ben het dan ook met Dick Pels eens: de 'huistijdschriften' zonder ernstige review procedure zijn niet veel meer dan geldverspilling en kunnen beter verdwijnen.

Maar er zijn twee belangrijke redenen waarom het Nederlands als publicatietaal belangrijk blijft. Ten eerste moeten

we goed beseffen dat een overnemen van de Angelsaksische normen, met een eenzijdige nadruk op de Social Sciences Citation Index (SSCI), ook betekent dat we de Amerikaanse academische cultuur overnemen. Mijn Amerikaanse collega's hokken gezellig samen in plaatsen als Chapel Hill, Ann Arbor, Cambridge en Berkeley. Geen haar op hun hoofd denkt eraan zich in te laten met televisie-interviews, krantenstukken of beleidsadviezen. Zowel in Vlaanderen als in Nederland gaan we er, en gelukkig maar, nog vanuit dat we als wetenschappers ook iets te zeggen hebben over de samenleving die we bestuderen. En gelukkig zijn er ook nog altijd politici, beleidsambtenaren en journalisten die geïnteresseerd zijn in onze mening. Als de SSCI-norm alleen zaligmakend wordt, gaan we naar een wetenschappelijk isolement en verliest onze discipline elke maatschappelijke relevantie. Het zou een vreemde ironie zijn indien, net op het ogenblik dat onze Amerikaanse collega's terug opnieuw die band met de samenleving willen aanhalen, wij het isolement gaan opzoeken.

Een tweede belangrijke overweging is ingegeven door een zeker realisme. Een ruwe schatting leert me dat er in Nederland en Vlaanderen zo'n 2.000 mensen actief zijn op het brede domein van de sociale wetenschappen. Daarvan komen er misschien 100 voor in de SSCI en, net zoals Dick Pels, houd ik wel van het opmaken van *rankings* waaruit blijkt wie de meeste SSCI-publicaties op haar/zijn naam heeft. Maar wat doen we dan met de andere 1.900 wetenschappers? Zijn zij *quantité négligable*? Nee natuurlijk, het is absurd zich enkel en alleen op dit elite-niveau te richten. Ook bij postdocs en aio's moeten we over een objectief beoordelingscriterium kunnen beschikken. Dick Pels doet hierover zeer optimistisch, maar persoonlijk ken ik geen enkele aio die in de *American Political Science Review* of de *American Sociological Review* heeft gepubliceerd. Kwaliteitscontrole is uiterst belangrijk in onze discipline, op alle niveaus, en tijdschriftredacties spelen hierin een sleutelrol. Zelf zal ik altijd de voorkeur geven aan een postdoc die een aantal artikelen heeft gepubliceerd in de *Sociologische Gids*, *Res Publica* en *Mens en Maatschappij* boven iemand die alleen maar obscure interne publicaties of gesubsidieerde boeken heeft geproduceerd. We moeten jonge beloftevolle wetenschappers ook de mogelijkheid geven zich te onderscheiden; als we als discipline niet langer daarin investeren is het enige

alternatief nepotisme en kliekjesgeest. Essayachtige tijdschriften zijn hiervoor geen alternatief, om de eenvoudige reden dat zij niet selecteren aan de hand van anonieme *peer review*. Zij zullen juist een voorkeur hebben voor de 'grote namen' die allang geen publicaties meer nodig hebben om hun c.v. te stofferen.

Ondanks al deze argumenten deel ik wel de pessimistische inschatting van Dick Pels over de overlevingskansen van de Nederlandstalige sociaal-wetenschappelijke tijdschriften. De reden hiervoor is echter niet dat wij te klein zouden zijn, maar wel dat we de internetrevolutie niet aankunnen. We realiseren ons onvoldoende dat de manier waarop we met wetenschappelijke tijdschriften omgaan op vijf jaar tijd volledig is veranderd. Vroeger gaf ik mijn studenten nog de raad regelmatig in de bibliotheek de nieuwe tijdschriftnummers te bekijken om zo op de hoogte te blijven van de recentste ontwikkelingen in onze discipline. Nu doe ik dat zelf niet meer, en als ik hoogst uitzonderlijk nog eens in de tijdschriftenleeszaal kom, valt me op hoe verlaten de leestafels zijn. Terecht natuurlijk: ik kan nu honderden tijdschriften elektronisch raadplegen en van tientallen tijdschriften krijg ik via e-mail de inhoudstafel toegestuurd. *Tijdschriften die enkel en alleen op papier verschijnen, zijn ten dode opgeschreven*. Papier zal blijven bestaan, maar enkel voor een kleine groep die heel specifiek rond een bepaald thema onderzoek doet. Ik wil nog zo'n twintig tijdschriften thuis op papier ontvangen (en ik wil daar ook een prijs voor betalen), maar ik wil tegelijk dat mijn bibliotheek enkele duizenden tijdschriften online en full-text aanbiedt. Een kleine rondvraag bij mijn collega's leert me dat zij ongeveer hetzelfde behoefteprofiel hebben. Er speelt hier een fundamentele luiheid bij de consument: als ik voor een artikel uit AST naar de bibliotheek moet, daar moet aanschuiven voor het kopieerapparaat, de kopieën waarschijnlijk nog eens moet overdoen omdat de bovenste regel er niet goed opstaat enzovoort, terwijl ik anderzijds een artikel uit de *American Sociological Review* gewoon als .pdf-file download (24 uur op 24, 7 dagen op 7) en thuis print, dan is de keuze vlug gemaakt. In de nabije toekomst zullen tijdschriften online zijn of niet zijn.

Alle Nederlandstalige tijdschriften kampen hierbij met een enorme handicap: meestal hebben we nu wel een website, maar er is gewoon veel te weinig '*content renewal*', zoals men dat in het jargon noemt. Als ik naar 'mijn' eigen *Res Publica*-website kijk: in principe veranderen we die één keer om de drie maanden, telkens als een nieuw nummer verschijnt. Dit betekent uiteraard dat het voor de modale gebruiker helemaal niet relevant is geregeld 'langs te komen': je kunt zo'n website vergelijken met een bibliotheek die een abonnement heeft op welgeteld één tijdschrift. Zo'n bibliotheek heeft uiteraard nauwelijks bezoekers. Die nood aan *content renewal* leidt ertoe dat de internetrevolutie aanleiding geeft tot een concentratiebeweging: ik ga wel regelmatig kijken bij Sage,

Elsevier, Palgrave, Kluwer en Oxford en Cambridge University Press, omdat die nu eenmaal tientallen tijdschriften aanbieden en er dus telkens wel iets nieuws te zien valt. Daarom is het voor *Acta Politica* zo'n goede zaak dat er nu een samenwerking is met een internationale uitgever als Palgrave: drukken kan in principe iedereen, maar omwille van het feit dat de Palgrave-website zoveel producten aanbiedt, zal de internationale *exposure* van *Acta Politica* enkel toenemen. Internetgebruikers worden aangetrokken door een *korf* tijdschriften, niet door één enkele titel.

Het drama van de Nederlandstalige tijdschriften is niet dat er te weinig kwaliteit zou zijn, maar wel dat we niet commercieel interessant zijn voor Sage, Elsevier, Palgrave, Kluwer en de andere grote namen. En anderzijds zijn we elk voor zich veel te zwak om een gedegen online aanwezigheid te garanderen. Met alle respect voor de collega's en vrienden van de *Sociologische Gids*: een hele registratieprocedure, inclusief paswoorden en beveiliging om één keer per drie maanden een nieuw nummer van de *SG* te bekijken is absurd. Onze enige overlevingskans is samenwerking: als we erin slagen een gemeenschappelijke website te realiseren, met daarop de *korf* van alle Nederlandstalige tijdschriften, dan kunnen we daarop ongeveer om de twee weken een nieuw tijdschriftnummer aankondigen. Via die website wil ik onmiddellijk artikels uit *SG*, *M&M*, *RP*, *Tijdschrift voor Sociologie* en de andere wetenschappelijke tijdschriften kunnen downloaden. Enkel en alleen als we erin slagen dit te realiseren, hebben de Nederlandstalige wetenschappelijke tijdschriften nog enige toekomst. Tijdschriften als *M&M* en *SG* hebben een lange traditie en een bijhorende reputatie. Het zou rampzalig zijn indien we dat collectief kapitaal verloren zouden laten gaan, enkel en alleen omdat we niet in staat zijn ons gezamenlijk aan te passen aan het nieuwe internettijdperk. Van één ding kunnen we zeker zijn: als we allemaal ons eigen kleine winkeltje willen openhouden, zullen er over vijf jaar inderdaad geen Nederlandstalige sociaal-wetenschappelijke tijdschriften meer bestaan. Een collectieve online-aanwezigheid en website-ontsluiting hoeft niet eens zo duur te zijn; ik denk dat we met 100.000 euro/jaar al een flink eind komen. Het lijkt me hoog tijd dat de diverse redacties hierover eens rond de tafel gaan zitten.

Marc Hooghe
Hoofredacteur *Res Publica*
Oud-hoofredacteur *Tijdschrift voor Sociologie*
<http://www.respublica.be>

Piet Bracke

Het is tijd de krachten te bundelen

I. Dick Pels: Nederlands heeft als voertaal geen toekomst. Die toekomst is aan het Engels. Publiceren in het Engels, en jezelf daarmee onderwerpen aan de internationale wetenschappelijke concurrentie, is de enige garantie voor werkelijke kwaliteit.

Contact met het wetenschappelijke veld buiten het eigen taalgebied is cruciaal voor kwaliteitswerk. Kwaliteit is er wanneer Nederlandstalige wetenschappers de internationale literatuur en discussies in hun vakgebied beheersen en zichzelf de internationale standaarden voor wetenschapsbeoefening in hun vak aanmeten. Publiceren in internationale wetenschappelijke tijdschriften is noodzakelijk, wil men zich blijvend aan deze standaarden onderwerpen. We onderschrijven derhalve zonder aarzelen bovenstaande stelling. Nederlands heeft als voertaal binnen de internationale gemeenschap van sociologen geen toekomst.

Deze aanname houdt evenwel niet in dat publiceren in Nederlandstalige sociaal-wetenschappelijke tijdschriften definitief tot het verleden hoeft te behoren.

In de eerste plaats impliceert bovenstaande stelling niet dat Nederlandstalige publicaties geen kwaliteit garanderen. Kwaliteit komt enkel onder druk te staan wanneer wetenschappers enkel in het Nederlands publiceren en hun wetenschappelijke werk geen antwoord is op actuele discussies over probleemstellingen die opgeworpen worden door het internationale veld van onderzoekers. Onze indruk is dat collega's die veel publiceren, zowel de Nederlandstalige als de anderstalige tijdschriften aanspreken.

Publicaties in het Nederlands van wetenschappers die zichzelf hebben onderworpen aan de internationale concurrentie, creëren een meerwaarde. Vooreerst maken ze de wetenschappelijke inzichten maatschappelijk relevant. Dit geldt zeker voor een maatschappijwetenschap wiens taalgebruik direct doorsijpelt naar het politieke of het culturele veld of naar het taalgebruik van alledag. De mate waarin sociologen erin slagen hun inzichten onder een ruimer publiek te verspreiden, is functie van de mate waarin ze erin slagen deze inzichten te vertalen naar een alledaags taalgebruik toe en publiceren in Nederlandstalige sociaal-wetenschappelijke tijdschriften draagt daar ongetwijfeld toe bij. Een begrip als *role model* is

vandaag gemeengoed geworden ondanks het feit dat het ontstaan is op een Angelsaksisch sociaal-wetenschappelijk forum, omdat het zich rechtstreeks in het Nederlands laat vertalen als rolmodel. Andere sociologisch interessante concepten slagen er minder in de kloof tussen beide taalgebieden te overbruggen omdat hun vertaling minder voor de hand ligt en te weinig sociologen zich de moeite getroosten voor deze vertaling in te staan, met alle gevolgen van dien voor de verspreiding van de daarmee verbonden sociologische inzichten. Denken we maar aan begrippen zoals *empowerment*, *commodification*, *boundary spanners* of *coping strategies*. Omdat sociologische kennis bijna niet gedoceerd wordt in het secundair onderwijs komt de last van deze taak volledig op de schouders van de academici en de docenten van de hogescholen te liggen. Voor andere wetenschappen zoals de biologie, de scheikunde, de aardrijkskunde geldt dit niet.

Bovendien verlagen Nederlandstalige wetenschappelijke publicaties de drempel voor beginnende studenten om zich het onderzoek in hun vakgebied eigen te maken. Ook leken kunnen via Nederlandstalige publicaties gemakkelijker deze drempel overschrijden. Een belangrijk aandeel van de vaste abonnees van het *Tijdschrift voor Sociologie* zijn openbare bibliotheken die het tijdschrift naast andere Nederlandstalige wetenschappelijke en populariserende tijdschriften ter beschikking stellen. Engelstalige sociologische tijdschriften zullen de leemte die zal ontstaan door het wegvallen van een zeker aanbod aan Nederlandstalige wetenschappelijke tijdschriften nooit opvullen.

Tenslotte moet gezegd dat, door het toenemende belang van beleidsondersteunend onderzoek, veel studies ondernomen worden die minder interessant zijn voor een internationaal publiek en daardoor minder kans maken op publicatie op internationale fora. Al te vaak wordt verzuimd om uit onderzoeksrapporten publicaties in het Nederlands - laat staan het Engels - te distilleren. Dat zal nog erger worden als het Nederlands volledig afgeschreven wordt als wetenschapstaal. Dit is erg, want zo blijft het circuit van bestelde onderzoeksrapporten bijna systematisch buiten het toetsende systeem van *peer review*, als garantie voor wetenschappelijke kwaliteit.

II. Dick Pels: Nederlandstalige wetenschappelijke artikelen worden vaak te gemakkelijk gepubliceerd en kunnen niet

voldoende worden geïnspecteerd door anderen. Buitenlandse collega's bijvoorbeeld, wiens werk wordt besproken, hebben geen zicht op Nederlandstalige publicaties.

Engelssprekende collega's hebben evenmin controle over wat in Franstalige en Spaanstalige artikelen geschreven wordt, omdat ze doorgaans enkel hun moedertaal beheersen. Laat ons het belang van het Nederlands niet afmeten aan het gebrek aan talenkennis van wetenschappers uit de grote en dominante taalgemeenschappen.

Simultaan publiceren in meerdere talen om het bereik van artikels te vergroten is een optie die het overwegen waard is. Het beleid van Nederlandstalige tijdschriften moet hiertoe dan ook ruimte bieden.

De redactie van het *Tijdschrift voor Sociologie* heeft tot op heden nog nooit het verwijt gekregen dat ze te gemakkelijk bijdragen publiceert. Doorgaans merken collega's op dat we de manuscripten te streng beoordelen en verwijst men naar bepaalde Engelstalige tijdschriften waarin men zijn werk gemakkelijker zou kwijt kunnen.

III. Dick Pels: De Nederlandse taal, als medium voor algemene beschouwingen op het gebied van cultuur en politiek, moet worden hergewaardeerd. Het huidige academische internationaliseringsbeleid en de dwang van de outputmetingen vormen een ernstige bedreiging voor de positie van het Nederlands als algemene cultuurtaal. De categorie van algemeen culturele tijdschriften moet als geheel in het academische puntenstelsel een aparte status krijgen en hoger worden gewaardeerd.

Iets hoeft maar geherwaardeerd te worden als het in crisis is. We kunnen ons vergissen, maar volgens ons is het Nederlands als algemene cultuurtaal nog nooit zo sterk geweest en doen de algemeen culturele tijdschriften het nog altijd goed.

We kunnen de concurrentie met de Angelsaksische top-tijdschriften niet aan. Dat is duidelijk, maar dit geldt eveneens voor alle Engelstalige tijdschriften die, weliswaar meer in de marge van de bruisende wetenschapsbeoefening, een kanaal bieden aan sociologen om hun bevindingen met anderen te delen.

We kunnen ons eveneens niet plaatsen naast de gerenommeerde Nederlandstalige cultuurtijdschriften. De redactie van het *Tijdschrift voor Sociologie* bestaat uit academici die zich bekwaam voelen om een manuscript op zijn wetenschappelijke relevantie en zijn wetenschappelijke kwaliteiten te beoordelen, maar die voor wat zuiver essayistische stukken betreft, met plezier het meesterschap van de redacties van deze uitdragers van de Nederlandse en Vlaamse cultuur erkennen. Maar gaan we deze redacties vragen om manuscripten te beoordelen op hun wetenschappelijke relevantie?

En verder

De verklaring voor de algemene achteruitgang van de abonnementenbestanden van Nederlandstalige wetenschappelijke tijdschriften moet niet gezocht worden in algemene culturele processen - het wetenschappelijk Nederlands dat de cultuurstrijd met het wetenschappelijk Engels heeft verloren, maar in de beslissing van Nederlandse en Vlaamse universiteiten om, op een ogenblik dat standaarden voor de evaluatie van de wetenschappelijke arbeid van academici zich opdringen, Nederlandstalige wetenschappelijke tijdschriften als irrelevant te bestempelen. Deze strategie ontraadt onderzoekers om hun bevindingen in deze tijdschriften te laten publiceren. Wij denken dat het hoog tijd is dat de redacties van deze tijdschriften de krachten bundelen om deze kortzichtige strategie van antwoord te dienen. Vlamingen zijn wellicht gevoeliger dan Nederlanders voor het voorrecht om in de eigen taal wetenschap te mogen bedrijven. Zoals Ludo Simons in *Ons Erfdeel* er ons aan herinnert, is het pas enkele generaties geleden dat het Nederlands in Vlaanderen de plaats van een andere internationale taal, het Frans, mocht innemen. Laat ons niet lichtzinnig van dit voorrecht afzien.

Namens de redactie,
Piet Bracke
Hoofdredacteur *Tijdschrift voor Sociologie*
Website: <http://bio-www.uia.ac.be/vvs/tvs/index2.html>

Referentie

L. Simons - Bologna en het Nederlands. - In: *Ons Erfdeel* 46 (2003) 4, p. 531-539

Stay Tuned

neem nu een subscriptie
op Facta

Bernard Kruithof en Giselinde Kuipers

Nut en noodzaak

Dick Pels geeft een goede en genuanceerde analyse van de veranderende publiceercultuur binnen de sociale wetenschappen in Nederland. Maar dat academici in toenemende mate in het Engels moeten publiceren - vanwege NWO en NVSU, de mondialisering, betere kwaliteitscontrole, om mee te komen in het internationale debat of in een poging om het Engels te 'ontengelsen' - betekent nog niet dat het Nederlandse sociaal-wetenschappelijke tijdschrift dan maar opgeheven zou moeten worden. Pels denkt dat dat onvermijdelijk en wellicht ook wenselijk is. Vervolgens stelt hij voor om alleen maar essayistiek te bedrijven en algemene culturele tijdschriften uit te geven. Dat lijkt ons niet de juiste weg. De vraag waar het eigenlijk om gaat, is niet of wetenschappers in het Engels moeten publiceren, maar of er goede redenen zijn om ook in het Nederlands wetenschappelijke artikelen te blijven publiceren. En dus om Nederlandse sociaal-wetenschappelijke tijdschriften uit te blijven geven.

In vrij korte tijd heeft zich in de Nederlandse sociale wetenschap een ingrijpende verschuiving voorgedaan. Sinds een jaar of vijftien is internationaal publiceren (en dat betekent *mirabele dictu*: alleen in het Engels) onder Nederlandse sociale wetenschappers veranderd van een tamelijk uitzonderlijke bezigheid tot de enige 'output' die nog telt. Dat is inderdaad niet goed voor de Nederlandstalige tijdschriften. Tijdschriften hebben te maken met dalende lezerstallen: studenten abonneren zich niet meer (en heus niet omdat zij liever Engelse bladen lezen). En auteurs denken - met het oog op hun aanstelling - dat ze het zich niet kunnen permitteren in het Nederlands te publiceren.

Voor individuele wetenschappers, maar ook voor afdelingen, vakgroepen en faculteiten, zijn er verschillende manieren om hiermee om te gaan. Een optie is geheel over te gaan op het Engels, een andere is te doen of er niets aan de hand is (niet goed voor beginnende wetenschappers, maar voor anderen niet onverstandig). Veel mensen volgen het tweesporenbeleid dat Pels vroeger volgde: Nederlandse stukken omwerken naar het Engels en andersom; en er zijn ook afdelingen waar publiceren in het Nederlands nog wel wordt meegeteld. Er zijn eigenlijk geen echt goede argumenten om dat tweesporenbeleid niet meer te volgen: Pels is daar alleen mee gestopt omdat hij niet meer mee hoeft te doen aan de geformaliseerde beoordelingen.

Laten we eerst stilstaan bij redenen waarom je in het

Nederlands zou willen schrijven - of wellicht beter: wat er verloren gaat als mensen niet meer publiceren in het Nederlands.

1. Het opheffen van Nederlandstalige sociaal-wetenschappelijke tijdschriften zal leiden tot versnippering van kennis. Immers, artikelen over Nederland raken verspreid over een grote hoeveelheid, vaak naar onderwerp gespecialiseerde tijdschriften. Alleen de allerchicste internationale tijdschriften zijn inhoudelijk even breed als de Nederlandse tijdschriften; de Engelstalige artikelen over Nederland worden ongetwijfeld verstrooid over tijdschriften speciaal gewijd aan huisvesting, cultuurconsumptie, internet, beleid of minderheden. Deze versnippering is slecht voor de wetenschap. En ook slecht voor de Nederlandse samenleving, die dit onderzoek niet alleen financiert, maar er ook naar alle waarschijnlijkheid het meest aan heeft.

2. '*Detail is everything*', en het zijn juist die details die verloren gaan wanneer een Nederlandse auteur over Nederlandse onderwerpen schrijft voor een niet-Nederlands publiek. Dat is wat anders dan het argument dat Pels aanvoert tegen Schuyt, dat eigen culturele expressie zou wegvallen als je niet meer in het Nederlands schrijft. Het gaat erom dat je voor een bepaald publiek schrijft - en voor een buitenlands publiek vervallen noodzakelijke details, nuances en de mogelijkheid om uit te gaan van vanzelfsprekende voorkennis.

3. In de sociale wetenschappen is maar tot op zekere hoogte sprake van cumulatieve kennis, en van overal en altijd geldige inzichten. Dat gaat niet op voor de natuurwetenschappen, en daarom is daar veel meer noodzaak voor een publicatiecultuur, waarin nieuwe inzichten die wereldwijd van belang zijn in de wetenschappelijke *lingua franca* (inderdaad, Engels) worden verspreid. Voor cultureel antropologen geldt iets anders. De nadruk op het bijzondere en de specificiteit van details maken het voor andere onderzoekers juist van belang om daar kennis van te nemen - in het Engels. Ook hierbij geldt: een schrijver schrijft voor een eigen publiek.

4. Feit blijft dat er een ernstige overschatting van de Engelse taalvaardigheid van Nederlandse wetenschappers bestaat. Bij de jongere generatie is die inderdaad beter

dan bij de oudere, maar schrijven blijft moeilijk, en voor schrijven in het Engels geldt dat a fortiori. Misschien is het uitbreiden van vertaalbijdragen - en optie die Pels ook noemt - wel een betere manier om te internationaliseren.

Pels erkent ook wel het belang van schrijven in het Nederlands, hij denkt alleen dat het weinig zinvol is om dit 'wetenschappelijk' te doen. Hij stapt onbekommerd heen over het probleem dat de grens tussen wetenschap en essayistiek niet altijd even duidelijk is; dat lang niet alle sociaal-wetenschappelijke kennis in essays is onder te brengen, en tenslotte dat niet elke sociale wetenschapper een begaafd essayist is. Met Pels' suggestie dat er meer waardering moet komen voor essayistiek en algehele culturele beschouwing zijn wij het volkomen eens. Maar waarom moet dat ten koste gaan van wetenschappelijke tijdschriften? Bovendien is het maar de vraag of van een essayistische benadering de maatschappelijke reikwijdte groter zou worden. Het bestaan van katernen als Reflex bewijst juist dat journalisten uitstekend in staat zijn om de bevindingen van sociale wetenschappers te vertalen voor een algemeen publiek; en er zijn maar weinig sociale wetenschappers die dat evengoed kunnen. We schrijven niet allemaal zoals Bram de Swaan of Kees Schuyt (of Dick Pels).

Natuurlijk hebben we geen principiële bezwaren tegen publiceren in het Engels (of het Duits, of het Spaans). Maar zeer terecht merkt Pels op dat hiermee het gevaar groot wordt dat Nederlandse wetenschap zich laat monopoliseren door het Angelsaksisch-positivistische wetenschapsdiscours. De nadruk op internationaal publiceren leidt al snel tot het misverstand dat alle kennis cumulatief is. Het drijft Nederlandse sociale wetenschappers ertoe hun gegevens zoveel mogelijk te veralgemeniseren en te decontextualiseren tot kennis over 'de mens' en 'de maatschappij' (zoals psychologen zo vaak doen).

In dit wetenschapsdiscours speelt het blinde *peer review*-systeem, overgenomen uit de bètawetenschappen, een cruciale rol, en diverse Nederlandse tijdschriften wor-

stelen met de vraag of zij dit systeem ook in Nederland (waar iedereen elkaar kent) moeten overnemen. Als Pels schrijft dat Engelstalige publicaties betere garanties - de samenvatting zegt zelfs de enige garantie - biedt voor kwaliteit duidt hij vermoedelijk op dit systeem. Het methodenfetisjisme dat bijna inherent is aan *peer reviews*, is op zichzelf al een twijfelachtig bijeffect. Daar komt bij dat er enorme verschillen bestaan in de grondigheid waarmee artikelen door *reviewers* worden beoordeeld. En het idee dat elke *reviewer* alleen maar de vooruitgang van de wetenschap en anders niet dient, is tamelijk naïef. Wij denken dat het huidige AST systeem van uitgebreide bespreking door de hele redactie (waarbij een oordeel van een *reviewer* bijdraagt tot de kwaliteit van de discussie), gevolgd door uitgebreide begeleiding door een redacteur, niet per definitie leidt tot lagere kwaliteit. Wat wel leidt tot een verlaging van de kwaliteit is het verminderde aanbod van kopij, zowel in kwantiteit als kwaliteit - een resultaat van de internationaliseringspolitiek.

Aan het eind citeert Pels met instemming Pierre Bourdieu, verklaard tegenstander van de positivistische, niet-reflectieve wetenschap, die opriep tot het 'ontengelsen' van het Engels. Een mooi idee, maar zo ver is het nog lang niet. Vooralsnog zijn de Nederlanders (met de Scandinaviërs) de enigen die zich volledig op de internationale markt richten, en het zijn dan ook de Nederlanders die je het meest ziet in internationale tijdschriften en op internationale congressen. De Fransen, de Duitsers, de Italianen, de Spanjaarden - zij hebben voor een belangrijk deel hun eigen circuits. En zolang de Nederlanders de enigen zijn met zulke oprechte Atlantische aspiraties gaat het met de wetenschap net als met de politiek. Vooralsnog is het belangrijk om, naast een internationale oriëntatie, ook onze eigen wetenschap te behouden. En daarbij horen Nederlandse sociaal-wetenschappelijke tijdschriften.

Bernard Kruithof en Giseline Kuipers
Amsterdams Sociologisch Tijdschrift

III

Birgit Meyer, Mattijs van de Port, Irene Stengs

De antropoloog probeert te overtuigen

We zijn het in grote lijnen eens met het betoog van Dick Pels. Het is vanzelfsprekend dat de keuze voor Nederlands, Engels of misschien een andere taal geheel afhangt van het tekstuele genre en het beoogde publiek. Omdat de sociale wetenschap niet alleen in Nederland, maar ook elders (ook in landen met Engels als voertaal) in

rap tempo is gedenationaliseerd, ligt het eveneens voor de hand om wetenschappelijke publicaties vooral in het Engels te schrijven. En dat gebeurt ook al op grote schaal.

Toch lijken ons enkele kanttekeningen op zijn plaats. Pels sneert dat het vooral oude mannen zijn die moeite hebben

met deze ontwikkeling, terwijl promovendi min of meer moeiteloos zouden overstappen naar het Engels, lijkt ons te simplistisch. Correct Engels is niet hetzelfde als goed Engels, en goed Engels is niet hetzelfde als overtuigend Engels. En dat is een probleem in een discipline als de antropologie, waar het door Pels voorgestelde onderscheid tussen wetenschappelijk schrijven en essayistisch schrijven moeilijk te maken is. De erkenning van het sterk subjectieve karakter van het antropologische veldwerk en een - door diepgaand debat aangescherpt - bewustzijn van de literaire en retorische dimensies die in iedere antropologische berichtgeving doorspelen, hebben tot een zekere scepsis geleid ten aanzien van een positivistische wetenschapsopvatting waarbij de onderzoeker zou kunnen volstaan met een simpel 'zeggen waar het op staat' in correct Engels. De antropoloog probeert te overtuigen, zei Clifford Geertz al in zijn veel aangehaalde *The Anthropologist as Author*, en binnen die doelstelling krijgen auteurschap en taalbeheersing een geheel ander gewicht - óók binnen de internationale wetenschappelijke arena.

De overstap naar het Engels als wetenschapstaal kan dan ook niet louter een kwestie van individuele goede wil zijn. Tot nu toe wordt er vanuit de universiteiten nauwelijks hulp geboden bij de correctie van door *non-native speakers* in het Engels geschreven artikelen. Men blijft aangewezen op de hulp van welwillende collega *native speakers* en voor het grotere werk op een grijs circuit aan 'hulpverleners' die voor een habbekrats een tekst willen nakijken en corrigeren. Wij zijn dan ook van mening dat universiteiten die het belang van publicaties in Engelstalige (top)bladen telkens benadrukken, er ook voor moeten zorgen dat er een infrastructuur bestaat die het mogelijk maakt om artikelen aan te kunnen bieden die taalkundig gezien goed zijn. Het zou goed zijn als aan het almaar groeiende leger van bestuurder, managers en administrateurs aan de Nederlandse uni-

versiteiten een divisie makkelijk toegankelijke vertalers zou worden toegevoegd.

Pels punt om de keuze voor het Engels als wetenschapstaal niet te vereenzelvigen met de dominantie van Amerikaans-scientistische publikatienormen en citatiescores juichen wij toe. Het is zeker problematisch als auteurs uit carrièreoverwegingen alleen nog maar in de zogenaamde topbladen willen gaan publiceren. Dit leidt tot inhoudelijke en stilistische normering, voortdurende reproductie van de standaard en uiteindelijk vervlakking. Het door ons uitgegeven antropologisch tijdschrift *Etnofoor* mikt op een internationaal publiek, poogt bewust tegenwicht te bieden aan die publicatienormen en een frisse kijk te leveren op bekende en minder bekende onderwerpen. Overigens blijkt het steeds veel gemakkelijker te zijn om artikelen van bekende buitenlandse auteurs binnen te halen, dan werk van Nederlandse auteurs. De laatstgenoemden publiceren liever elders, wellicht omdat men meent dat de Nederlandse thuisbasis van het tijdschrift het predikaat 'internationaal' in de weg staat. Jammer. Naar onze mening zou elke auteur goed moeten nadenken over haar/zijn publicatiestrategie en bijdragen spreiden over verschillende soorten publicaties: stukken voor bundels, 'topbladen', themanummers en uiteraard Nederlandstalige opiniebladen. Publiceren moet ook leuk blijven!

De gangbare beoordelings- en visitatieprocedures moeten hoognodig worden bijgesteld en men moet zich niet blind staren op citatiescores op basis van enkele 'top'bladen en publicaties in de geëtaleerde canon. Naast de herwaardering van deelname aan het maatschappelijke debat zou ook gekeken moeten worden naar de verspreiding en oplage van wetenschappelijke publicaties.

Namens de redactie van *Etnofoor*
Birgit Meyer, Mattijs van de Port, Irene Stengs

Mattijs Kalmijn

Engels in Europa en Amerika

Hoewel Pels helemaal gelijk heeft, is zijn essay meer een beschrijving van de stand van zaken dan een voorspelling over hoe het in de toekomst van de sociale wetenschappen zal gaan. In de Nederlandse sociale wetenschappen is het Engels al de algemeen aanvaarde voertaal. Onderzoekscholen geven in het Engels les, dissertaties worden in het Engels geschreven, artikelen worden vrijwel altijd aangeboden aan internationale tijdschriften, NWO-voorstellen worden in het Engels opgesteld en door buitenlandse

reviewers beoordeeld, en faculteiten kennen weinig of zelfs helemaal geen punten meer toe aan Nederlandstalige productie. Het is een goede zaak dat dit wordt erkend en het is mooi dat iemand als Pels op een zo systematische manier de voordelen van deze ontwikkeling op een rijtje zet.

Er bestaat consensus over de voordelen van deze ontwikkeling en vrijwel iedereen is het er ook over eens dat er meer voordelen dan nadelen kleven aan een internationale

opstelling van de sociale wetenschappen. Discussie bestaat er mijns inziens over de nadelen van een exclusief Engelse benadering. In de eerste plaats zou volgens Pels het Nederlands via de achterdeur een soort opwaardering moeten krijgen als taal voor essays. Zulke essays zouden bijdragen aan het maatschappelijk debat en zouden daarom beter in het Nederlands kunnen worden geschreven. Als Pels doelt op de popularisering van theorie en onderzoek in Nederlandstalige tijdschriften, dan begrijp ik de redenering goed, maar het lijkt er meer op dat Pels krediet vraagt voor een andere rol van de socioloog, namelijk de socioloog als opiniemaker of opinieleider. Ik vraag mij af waarom een dergelijke rol opwaardering moet krijgen, de sociologie is een empirisch-theoretisch vak, en niet een vak van filosoferen, becommentariëren en adviseren. Het zou een vooruitgang zijn als onze bijdrage aan het maatschappelijk debat meer zou verlopen via (gepopulariseerd) theoretisch gestuurd onderzoek en voor dat kanaal is de Nederlandse taal inderdaad geschikter zolang beleidsmakers liever geen Engels lezen. Als men overigens vindt dat de socioloog wel zijn mening moet geven over allerlei maatschappelijke ontwikkelingen, dan geldt hier trouwens ook dat hoe meer mensen bereid zijn naar die mening te luisteren, des te meer krediet hij verdient. Een essay in de *New Yorker* is dan toch meer waard dan een essay in *De Gids*?

Een ander punt waar men over kan twisten is het idee dat internationalisering leidt tot de dominantie van Amerikaans-Britse maatstaven. Die maatstaven zouden positivistisch zijn en Europese maatstaven (zoals die van Pels) zouden dat juist niet zijn. Om die reden zouden we een soort Euro-Engels moeten gaan gebruiken en zouden Europese tijdschriften andere eisen moeten stellen aan stijl, methode en wetenschapsbenadering. Dit suggereert een tweedeling tussen Amerikaans-Britse en Europese stijlen van onderzoek die er mijns inziens niet is. In Amerika lopen bijvoorbeeld niet veel minder postmodernisten per hoofd van de (wetenschappelijke) bevolking rond dan in Europa en in Europa maakt de kwantitatieve sociologie juist een bijzonder sterke groei door. De tweedeling correspondeert ook niet met een verschil in taal; vergelijk bijvoorbeeld de *American Journal of Sociology* en de *British Journal of Sociology*—beide Engels en een wereld van verschil. Een belangrijker probleem in de redenering is dat Pels enerzijds op wereldschaal wil concurreren, maar anderzijds methoden wil gebruiken die aan de Europese sociologie meer eigen zouden zijn. Het lijkt er dan op dat hij wel de wedstrijd wil spelen, maar met een andere sport. De ene partij speelt de bal met de voeten en de andere partij speelt de bal met de handen. In mijn ogen wordt de Europese sociologie daar niet sterker van en kunnen we beter investeren in kwaliteit dan in het fabriceren van een eigen Europese wetenschapscultuur.

Een laatste probleem is dat Pels de zaak vooral bekijkt vanuit het perspectief van de Nederlandse sociale wetenschapper. Om te publiceren zijn er echter twee partijen

nodig en de vraag is hoe de Amerikaanse tijdschriften denken over de internationaliseringstrend in Europa. In de afgelopen jaren zijn zij bestookt met een groeiend aantal papers uit Nederland en veel van die papers worden afgewezen, zeker als het gaat om de toptijdschriften. Bij mij en ook bij een aantal collega's leeft het vermoeden dat het moeilijker is iets over Nederland in de algemene Amerikaanse sociologie tijdschriften te krijgen dan iets over Amerika. Hoewel dit voor een deel te maken kan hebben met de kwaliteit van de Nederlandse en Amerikaanse gegevens, speelt het land mogelijk ook een rol. In reviews krijg je nogal eens het verzoek om duidelijk te maken waarom het paper interessant is voor een Amerikaans publiek. Wat is er bijzonder aan Nederland, waarom verschilt het resultaat van wat men in Amerika al had gevonden? Op zo'n manier wordt het voor Europese sociologen lastiger om de internationale top te bereiken, naarmate het land waarin zij wonen normaler is. Voor Nederlandse sociologen over het algemeen geen goede startpositie dus. Voor sociologen is dit een belangrijk probleem, een probleem dat Nederlandse natuurwetenschappers en ook Nederlandse psychologen veel minder hebben. Nederlandse proefpersonen zijn nu eenmaal niet zo heel anders als Amerikaanse proefpersonen en ook moleculen verschillen erg weinig tussen landen.

De beperkte interesse van Amerikanen voor andere landen is overigens vooral een probleem bij de algemene tijdschriften zoals de *American Sociological Review* en de *American Journal of Sociology*, maar helaas zijn dat wel de toptijdschriften. De meer specialistische sociologie tijdschriften, en daaronder ook de zeer goede, lijken meer geïnteresseerd te zijn in andere landen. Het komt er dus op neer dat we binnen onze specialismen wel goed kunnen meedraaien in de (Amerikaanse) toptijdschriften, maar dat we het bij de algemenere tijdschriften moeilijker hebben. Er zijn twee manieren waarop we hier mee om kunnen gaan. Ten eerste moeten we de Europese algemene tijdschriften naar de top brengen. Tijdschriften zoals de *European Sociological Review* (en mogelijk ook het nieuwere *European Societies*) kunnen een sleutelrol spelen maar hebben nog niet de *impactfactor* die ze verdienen. Ten tweede zouden we de Amerikaanse algemene tijdschriften kunnen vragen zich in het debat te mengen. Hoe denken zij over de stroom papers in A4 formaat die hun kant uitkomt? Wat vinden zij van kennis over niet-Amerikaanse samenlevingen? En hoe wegen zij het minder sterke Engels dat in onze manuscripten wordt gebezigd? Het beleid van de Amerikaanse tijdschriften is van groot belang voor het bepalen van de strategie die we in Nederland moeten volgen. En zo zie je maar weer dat je ook een essay eigenlijk beter in het Engels kunt schrijven.

Matthijs Kalmijn, Departement Sociologie, Universiteit van Tilburg; hoofdredacteur van de *Netherlands' Journal of Social Sciences*
Website <http://www.vangorcum.nl>

Don Kalb

Opereren in de Engelstalige ruimte

Met de drie stellingen en met Pels' voorstellen voor beleid ben ik het volledig eens. Alleen bij de laatste stelling - over de verbinding van politiek essayisme met de landstaal - wil ik een kanttekening plaatsen. Mijn stelling is dat goed politiek essayisme misschien wel beter geleerd kan worden in het Engels, en dat dit ook ten goede zou komen aan het politieke proces.

Pels schrijft dat een taalpolitiek essay 'het beste' in het Nederlands kan worden geschreven. Ik heb twee redenen om daar wat op af te dingen. Ten eerste gaat de stelling ervan uit dat het nationale niveau nog steeds het aangewezen niveau is waarop politieke meningen gevormd worden en politieke mobilisatie tot stand komt. Maar er zijn bijna geen thema's die niet tegelijkertijd ook over de grens besproken worden. Bovendien zijn transnationale politieke fora, van UN tot EU, van OECD tot internationale NGO's, vaak veel belangrijker voor het creëren en verschaffen van informatie, meningsvorming, beïnvloeding van politieke actoren en mobilisatie dan strikt nationale. Wetenschappelijke taalpolitiek, om bij het thema te blijven, is net zo goed een issue in Frankrijk of Duitsland. Een goed geïnformeerde openbare mening kan beter tot stand komen in transnationaal verband. Dat zou direct een veel sterkere tegendruk kunnen opleveren tegen de scientistische wetenschapsopvatting van de Engelstalige wetenschapswereld en is op zichzelf al een bijdrage aan een EuroEnglish. Stel je voor dat er een goed georganiseerde internationale NGO is, met de nodige middelen en nauw gelieerde activisten in meerdere belangrijke landen, die actief en kritisch kan interveniëren in nationale discussies over wetenschapstalen, subsidies en ranking systems, dan zou dat het debat onmiddellijk van zijn spruitjeslucht ontdoen (zie Pels' volledig terechte opmerkingen over de KNAW en Schuyt).

Ten tweede moeten we misschien concluderen dat Nederland inmiddels gewoon te klein en vooral te homogeen is om een dynamische en vitale openbare debatcultuur te onderhouden. In ieder geval is het een verademing om in een grote, politiek culturele ruimte als de Engelse taal te leren stellingen in te nemen en te beargumenteren. Geen blad voor de mond, geen zelfcensuur omdat de burens en vooral je directe superieuren over je schouder mee kijken, maar gewoon redeneren voor een grote en anonieme

politieke markt waarin ook voor veel 'kleine' politieke opinies nog steeds getalsmatig meetellende publieken te vinden zijn.

Kortom, ik pleit ervoor dat jonge academici gewoon direct leren zowel wetenschappelijk als politiek essayistisch in de Engelstalige transnationale ruimte te opereren. Nederlands wordt daarmee inderdaad een voertuig voor popularisering, zowel van de wetenschap als van de politiek en de cultuur. Dat is de facto overigens al lang het geval. Acceptatie van dat feit is paradoxaal genoeg goed voor de Nederlandse wetenschap en de Nederlandse politiek. En daarmee ook voor de Nederlandse taal als gebruiksinstrument. Het essay van Pels is daarvan een voorbeeld.

Mijn eigen ervaringen spelen natuurlijk een rol in deze omarming van de transnationale wetenschappelijke en politieke ruimte. Ik heb vier jaar aan het Institut für die Wissenschaften vom Menschen (IWM) in Wenen gewerkt. Nu ben ik als *Associate Professor anthro/socio* verbonden aan de Central European University in Boedapest. Ik woon al bijna tien jaar in Antwerpen (met nog een 0.4 onderzoeksaanstelling aan de Universiteit Utrecht; bovendien geef ik nog les op het Utrechtse University College). Nederland is gewoon te klein.

Don Kalb, hoofdredacteur

Focaal - European Journal of Anthropology

Volledig Engels sinds 1999. *Fully refereed*. De *Board of Consulting Editors* is internationaal samengesteld: 14 van de 40 zijn Nederlanders (inclusief ex-pats). Vanaf komend jaar wordt het tijdschrift uitgegeven door Berghahn (Oxford en New York), onder meer om een snelle internationalisering van het abonneestand mogelijk te maken. Voor Berghahn is het een interessant tijdschrift omdat deze uitgeverij expliciet een geo-cultuurpolitiek tegenwicht probeert te bouwen tegen de eng-amerikaanse overheersing van de wetenschappelijke ruimte. Een forumrubriek geeft de mogelijkheid om wetenschappelijke inzichten met politiek essayisme te verbinden in de Engelse taal, zie bijvoorbeeld het debat over het werk van de Soto over *property rights* and *anti-poverty policy in the third world* in het juist verschenen nummer.

Website: <http://www.focaal.box.nl/>

Marc Hooghe, Hans Keman, Bertjan Verbeek

Acta Politica internationaliseert

In zijn bijdrage 'Voertaal: Engels?' noemt Dick Pels het politicologisch tijdschrift *Acta Politica* als voorbeeld van een voorheen Nederlandstalig wetenschappelijk tijdschrift dat op succesvolle wijze zich heeft aangepast aan een sociaal-wetenschappelijke wereld waarin Engels in toename mate de voertaal is. De overstap door *Acta Politica* naar de Engelse taal was dan ook mede bedoeld als om de Nederlandse politicologie beter zichtbaar te maken voor buitenlandse collega's. Bovendien zouden daardoor Nederlandse politicologen direct kunnen aansluiten bij de actuele debatten in de discipline. Daarnaast echter werd *Acta Politica* al jaren geconfronteerd met het probleem dat Nederlandse politicologen steeds minder vaak hun wetenschappelijke producten aan het blad aanboden. Toch had dit niet alleen te maken met het toenemend gewicht van Engelstalige publicaties bij de beoordeling van onderzoeksprestaties van individuele onderzoekers en hun instituten of afdelingen. Immers, lang voordat *Acta Politica* volledig Engelstalig werd, publiceerde het blad reeds Engelstalige bijdragen. Dit gaf reeds een indicatie van de mate waarin Nederlandse politicologen wensten te participeren in internationale discussies.

Het verminderde aanbod van Nederlandse wetenschappelijke producten werd versterkt door een tweetal deels met elkaar samenhangende factoren. Ten eerste is in onnodig toenemende mate Engelstaligheid alleen niet genoeg voor een hoge score op onderzoeksgebied door individuen en instituties. Steeds vaker speelt een rangorde van internationale tijdschriften en uitgevers daarbij een rol. Wat dat betreft is door *Acta Politica* met de overstap naar Palgrave-Macmillan een eerste stap gezet. De komende jaren zullen uitwijzen of het blad zich een plaats kan veroveren als internationaal gerespecteerd politicologisch tijdschrift. Een verhoogde status zal ook ertoe leiden dat Nederlandse en buitenlandse politicologen hun beste werk bij *Acta Politica* indienen. De overgang van een Nederlandse naar een Engels/Amerikaanse uitgever is daarvoor cruciaal omdat het distributienetwerk van Palgrave-Macmillan voor een veel grotere internationale zichtbaarheid zorgt. Binnen de groep van politicologische tijdschriften bij Palgrave-Macmillan zal *Acta Politica* vanwege haar algemene karakter een spilfunctie innemen. *Acta Politica* streeft er daardoor ook naar in de toekomst niet alleen deel te nemen aan de internationale debatten binnen de discipline, maar ook op

bepaalde terreinen mede de toon te kunnen zetten. De tweede factor is de neiging die lange tijd bij Nederlandse politicologen heeft bestaan, en die getuige recente onderzoeksvisaties ten dele nog steeds bestaat, om hun Engelstalige stukken als hoofdstukken in bundels te publiceren. Er heeft lange tijd een zekere terughoudendheid bestaan om aan de publicitaire *race to the top* mee te doen. Naarmate universiteiten meer punten toekennen aan tijdschriftpublicaties zal *Acta Politica* daaraan een bijdrage kunnen leveren en dat heeft weer te maken met de hierboven gesignaleerde gewenste verhoogde status van het blad. Dit is aanleiding geweest voor de *Nederlandse Kring voor Wetenschap der Politiek* (NKWP) in 1997 om het blad volledig Engelstalig te maken en het *double blind referee* systeem te hanteren. Bovendien hebben beide de samenwerking met het Vlaamse *Politologisch Instituut* en het politicologisch blad *Res Publica* geïntensiveerd om zo het blad een bredere basis te kunnen geven. Op deze manier ontstaat ook een duidelijke complementariteit tussen *Acta Politica* en *Res Publica*, dat in het Nederlands blijft verschijnen. Beide bladen hebben de ambitie om die complementariteit de komende jaren verder te versterken, en in het kader daarvan werd onder meer besloten een kruisparticipatie te nemen in elkaars redactieraad. Wel is het zo dat *Acta Politica* zich zal moeten bewijzen als een gerespecteerd internationaal politicologisch tijdschrift. Sommigen betreuren deze gang van zaken omdat het blad niet langer het forum van de Nederlandse politicologie zou zijn. Echter, door het publiceren van boekrecensies geeft *Acta Politica* nog altijd een beeld van productie van Nederlandse politicologen. Voor publicaties die zich specifiek tot een Nederlandstalig publiek richten blijft bovendien *Res Publica* beschikbaar. Uiteindelijk is het woord aan de politicologen zelf om langs deze wegen hun onderzoeksverrichtingen te rapporteren. In die zin is er geen weg terug, maar veeleer een interessante weg te begaan. Taal mag daarbij geen belemmering zijn. Integendeel.

Marc Hooghe, Hans Keman, Bertjan Verbeek
(Redactie *Acta Politica*)

Acta Politica wordt uitgegeven door Palgrave Macmillan, Houndmills / Basingstoke
Website: <http://www.palgrave-journals.com/ap/>

De ondergang van de wijsheid

Andries Hoogerwerf

De westerse samenleving van vandaag kenmerkt zich niet door een grote diepzinnigheid. In de massacommunicatie overheersen emotie en infotainment. Hoe groter en heterogener de doelgroep, hoe oppervlakkiger de inhoud van de communicatie. Diepergaande informatie blijft grotendeels beperkt tot gespecialiseerde boeken en tijdschriften met weinig lezers.

Mensen die een grondige kennis combineren met een brede visie zijn schaars. Ook in vroegere tijden waren zulke denkers niet ruim gezaaid. Maar de hedendaagse samenleving heeft meer dan ooit behoefte aan hen. Om de hoog ontwikkelde technische, bestuurlijke en militaire middelen goed te gebruiken, is naast specialistische kennis ook wijsheid nodig. Is die wijsheid er?

Gabriel Marcel heeft in de jaren zestig een boek over *De ondergang van de wijsheid* geschreven. 'Alles verloopt precies alsof de mens, bezwaard door het gewicht van zijn technieken, hoe langer hoe minder weet waaraan zich te houden, wanneer hij staat voor de vraag wat belangrijk is en wat niet, wat waardevol is en wat waardeloos is', zegt Marcel.

Over wijsheid is veel gefilosofeerd. Een toegankelijke ingang biedt bijvoorbeeld het denken van Thomas van Aquino uit de dertiende eeuw over de praktische wijsheid. Uitvoerig behandelt hij de prudentie, die hij aanduidt als een juist oordeel over dingen die gedaan moeten worden. De prudentie omvat volgens hem acht bestanddelen: het gebruik van het geheugen, inzicht, leervermogen, scherpzinnigheid, een beredeneerd oordeel, het vooruitzien, omzichtigheid en voorzichtigheid.

De mens moet zich behalve door normen ook door de ervaring laten leiden die in het geheugen is opgeslagen. Bij het inzicht gaat het vooral om inzicht in algemene beginselen en in een bepaald doel. Het leervermogen maakt ons geschikt om het gezonde oordeel van anderen in te winnen. Scherpzinnigheid is het vermogen in onverwachte situaties bliksemsnel de juiste koers te vinden. Een beredeneerd oordeel is nodig om algemene principes juist te kunnen toepassen op gevarieerde en onzekere problemen. Het vooruitzien heeft als functie om dingen die we moeten doen aan het doel te toetsen. Bij de omzichtigheid gaat het om de vraag welke middelen in de gegeven situatie geschikt voor een doel zijn. Voorzichtigheid ten slotte is volgens

Aquino nodig om risico's en schade tot een minimum te beperken.

Prudentie betekent met andere woorden inzicht, beleid, een verstandig oordeel. Vandaag is prudentie in politiek en samenleving vaak ver te zoeken. Het internationale beleid van de Verenigde Staten en het eenzijdige bezuinigingsbeleid van Nederlandse kabinetten leveren daarvan ruimschoots voorbeelden op.

De verzorgingsstaat wordt al bijna een kwarteeuw bij stukjes en beetjes afgebroken. Dit gebeurt zonder dat over de mogelijkheden en beperkingen van overheid, markt en particulier initiatief een fundamentele, empirisch en normatief argumenterende discussie wordt gevoerd. Inmiddels wordt de ontaarding van de markt steeds meer zichtbaar in een graaimentaliteit van topondernemers, een vulgariserende commerciële televisie, een verminderd openbaar dienstbetoon en een sociale tweedeling.

Hoe kan 'de ondergang van wijsheid' worden tegengegaan? Naast specialisatie behoort er altijd een streven naar een breed inzicht te zijn. Als antwoord op de banalisering is een krachtig streven naar culturele verheffing van de bevolking nodig. De emocratie in de media die de aandacht van essentiële problemen en oplossingen afleidt, moet aan een gefundeerde kritiek worden onderworpen.

De universiteiten dienen met het oog op de praktische wijsheid aan studenten stevige eisen te stellen. Sociaal-wetenschappelijke opleidingen moeten op tenminste drie gebieden een grondige kennis overdragen. Ten eerste: theoretische inzichten, empirisch en normatief, van grote denkers over politiek en samenleving vanaf de klassieke oudheid tot heden in hun historische context. Ten tweede: methoden en technieken van sociaal-wetenschappelijk onderzoek. Ten derde: een systematische analyse van beleid, beleidsprocessen en beleidseffecten in hun politieke en sociale omgeving. Daarnaast is voor vele functies een gedegen kennis van de economie, de politicologie, het recht en de sociologie of culturele antropologie onmisbaar.

Zo'n opleiding garandeert geen wijsheid. Maar zij vergroot de kans op diepgang, een brede blik en prudentie, meer dan de rekenmachinewijsheid van de financieel-economen.

Gesignaleerd

Martijn Wit, Faculteit
Bestuur, Bedrijf en
Technologie,
Universiteit Twente

Ambon Verslagen

Gewone mensen over geweld,
vrienden en vijanden

Adette Telehala

Amsterdam : Aksant, 2003. – 102
p. – ISBN 90 5260 092 9, €15,00

'Hoe kan worden verklaard dat gewone burgers die jarenlang deel uitmaken van eenzelfde samenleving, zo gaan denken en voelen dat ook zij zich uitdrukkelijk tegen elkaar gaan keren?' Dit is het basisprobleem bij het begrijpen van etnisch geweld en genocide. In *Ambon Verslagen* probeert antropologe Adette Telehala deze vraag te beantwoorden voor de uitbarsting van etnisch geweld op Ambon in 1999. Hiervoor voerde ze gesprekken met 'gewone mensen' in een vluchtelingenkamp van christelijk-Ambonezen in Noord-Sulawesi. Aan de hand van deze gesprekken reconstrueert Telehala de gebeurtenissen die tot de gewelddadigheden leidden en de escalatie daarvan in de loop van het jaar. Doordat bij beide groepen het beeld heerst dat de andere groep de agressor is waartegen men zich dient te verdedigen, en de aanval vaak als beste verdediging wordt gezien, komen ook 'gewone mensen' terecht in een spiraal van etnisch geweld. Uit praktische overwegingen gebruikte Telehala in haar onderzoek alleen ooggetuigenverslagen van christelijke Ambonezen. Maar, zegt ze, de verslagen van 'Robert en Christien' kunnen ook die van 'Hasan en Fatima' zijn.

De Longstay Afdeling van Veldzicht

Een evaluatie

C.H. de Kogel en C.Verwers

Den Haag : Boom Juridische

Uitgevers/WODC, 2003. – 163 p.

– (Onderzoek en beleid ; nr. 207).

– ISBN 90 5454 343 4

In 1999 is in het Psychiatrisch Centrum Veldzicht de 'longstay' afdeling voor 'uitbehandelde' TBS patiënten in gebruik genomen. 'Uitbehandeld' betekent in dit geval dat na langdurige reguliere behandeling het recidivegevaar onaanvaardbaar groot is gebleven en 'longstay' betekent derhalve levenslang. De doelstellingen van de longstay afdeling waren de bescherming van de maatschappij tegen het delict risico, het bieden van een optimale kwaliteit van leven voor de patiënten, en de relatief 'dagprijs per bed'. In het rapport *De Longstay Afdeling van Veldzicht*

van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) van het Ministerie van Justitie zijn voornamelijk de eerste twee doelstellingen geëvalueerd. Het delict risico is getaxeerd met de Historical Clinical Risk-20 (HCR-20). Dit instrument ter meting van gewelddadig gedrag biedt een inzicht in het ingeschatte risico van recidive. Omdat een groot aantal bewoners van Veldzicht seksuele delinquenten is, zou een instrument ter meting van het ingeschatte risico van seksueel gewelddadig gedrag wenselijk zijn geweest. Nu is de taxatie van het delict risico met één kort hoofdstuk wat mager. Veel meer aandacht wordt besteed aan de kwaliteit van leven van de patiënten. Over het algemeen zijn zowel medewerkers als patiënten redelijk tevreden over het bestaan op de afdeling. De verwachting dat door het gebrek aan perspectief het agressief gedrag zou toenemen, is niet uitgekomen: er hebben zich nauwelijks incidenten voorgedaan, al spreken sommigen van 'een tijdbom'.

Grondrechten in Veiligheid

Zoektocht naar een balans

Den Haag : Raad voor het Openbaar Bestuur, 2003. – 48 p. – ISBN 90 599 1005 2

De spanning tussen vrijheid en veiligheid is een klassiek thema in de politicologie dat steeds weer herdacht moet worden. De laatste jaren staat deze spanning weer volop ter discussie. De Raad voor het Openbaar Bestuur, een adviesraad voor de regering en beide Kamers der Staten-Generaal, hield afgelopen juni een minisymposium over de relatie tussen veiligheid en grondrechten. In het boekje *Grondrechten in Veiligheid* zijn de bijdragen gebundeld van de vier sprekers op dit symposium. Ze blijken niet over de grootste analytische gaven te beschikken. ChristenUnie-politicus Van Middelkoop gaat in zijn bijdrage in op de spanning tussen godsdienstvrijheid en vrijheid van meningsuiting, en benadrukt dat het 'natuurlijk onzin is' dat alle godsdiensten gelijk zouden zijn. Hoogleraar staatsrecht Koekoek geeft een elementaire uiteenzetting over het

verschil tussen klassieke en sociale rechten, en past dit toe op verschillende voorbeelden in de Nederlandse Grondwet. De Hengelose burgemeester Kerckhaert verhaalt over de ongemakken van Twentse horecaondernemers en politiemensen als gevolg van 'doorgeschoten regelgeving'. De bijdrage van de Fractievoorzitter van Leefbaar Rotterdam Sorensen werd niet integraal afgedrukt. De zogenaamde 'statements' die hiervoor in de plaats kwamen (zo te zien wat losse passages uit de originele tekst) gaan over de onveiligheid in Rotterdam, toegespitst op problemen met 'Marokkanen'. Al met al geeft geen van deze teksten een bijdrage aan een 'fundamentele politieke en maatschappelijke discussie over de relatie tussen veiligheid en grondrechten', zoals het in het voorwoord heet.

Respect van twee kanten

Een studie over last van

Marokkaanse jongeren

Trees Pels

Assen : Van Gorcum, 2003. – 95 p.

– ISBN 90 232 3953 9, €13,50

De problemen in de multiculturele samenleving moeten niet worden overdreven, maar moeten evenmin worden genegeerd. De taak van overheidsorganen en sociale wetenschappers is een evenwichtige analyse van de problematiek, om op basis daarvan met beleidssuggesties te komen. De studie *Respect van Twee Kanten*, die Trees Pels schreef in opdracht van het Ministerie van Justitie, is zo'n analyse. Dat er problemen zijn met Marokkaanse jongeren is evident, en het is daarom zaak om de oorzaken van deze problemen te onderzoeken. Pels doet dit vanuit een sociaal-pedagogische invalshoek, en stelt zich de vraag hoe het komt dat jongeren die opgroeien in een sterk op respect en orde gericht milieu buiten dat milieu vaak respectloos en ordeverstoring gedrag vertonen. Ze concludeert dat de 'lastige Marokkaanse jongens' hebben geleerd dat respect vooral het recht van de sterkste is. Binnen hun milieu zijn ze onderhevig aan orde en moeten ze respect opbrengen. Op straat hebben ze de kans om de rollen om te draaien. Het onderzoek bestaat uit een literatuurstudie over adolescentieproblemen in het algemeen en over die bij Marokkaanse jongeren in het bijzonder, en een empirisch onderzoek aan de hand van data van een recent vergelijkend onderzoek naar acculturatieproblemen van immigrantenjongeren, groepsgesprekken met Marokkaanse jongeren, en gesprekken met deskundigen zoals maatschappelijk werkers en wetenschappers.

Meting maatschappelijke impact

Veenhoven et al. (Facta 2003-6, p. 14) presenteren in hun artikel *Meting maatschappelijke impact van onderzoek* een tabel 'Gemiddeld aantal vermeldingen per socioloog per jaar'. Zij merken het volgende op: 'Het aantal vermeldingen blijkt sterk te verschillen tussen universiteiten [...] Amsterdamse en Rotterdamse sociologen worden ongeveer tien maal vaker genoemd dan hun collega's in de andere afdelingen sociologie in Nederland [...] Deze uitkomst vertoont een zwak verband met de relevantie scores in de laatste onderzoeksvisite. Daarin scoorde de UvA ook het best'.

Met 'laatste onderzoeksvisite' wordt de VSNU-onderzoeksvisite 'Socio-Cultural Sciences' van 2001 bedoeld. Het is niet geheel duidelijk wat Veenhoven et al. met 'daarin' in de laatste zin van het citaat bedoelen. Misschien bedoelen zij specifiek en uitsluitend de relevantie scores in de onderzoeksvisite. Misschien bedoelen ze daarnaast ook de scores op de andere dimensies die beoordeeld werden, te weten 'quality', 'viability' en 'productivity'. Op de dimensies 'quality', 'relevance' en 'viability' werden de programma's per dimensie met scores 1 = 'poor' ... 5 = 'excellent' beoordeeld. 'Productivity' werd beoordeeld als 'low', 'medium' of 'high' met betrekking tot twee soorten publicaties: 'refereed academic publications' en 'non-refereed and professional publications'. In de VSNU-onderzoeksvisite werden vier UvA-programma's beoordeeld, waarbij niet geheel duidelijk is of deze programma's deel uitmaken van de sociologie of de antropologie. Er werd één programma sociologie van de Universiteit Utrecht beoordeeld ('Solidarity 2000+'). Het tweede Utrechtse programma dat beoordeeld werd is een antropologieprogramma, zoals expliciet vermeld in het VSNU-rapport (p. 65). De scores van het Utrechtse sociologieprogramma zijn 5, 5, 5 op de dimensies 'quality', 'relevance' en 'viability', alsmede 'high' voor 'refereed publications' en 'medium' voor 'non-refereed and professional publications' (zie p. 66 van het VSNU-rapport). De scores van het best beoordeelde UvA-programma zijn 5, 5, 5 op de dimensies 'quality', 'relevance' en 'viability', 'medium' voor 'refereed publications' en 'low' voor 'non-refereed and professional publications'. De overige UvA-programma's scoren minder goed (zie pp. 73-77 van het VSNU-rapport). De bewering van Veenhoven et al. over de relevantie scores en/of de scores op de andere dimensies van de VSNU-onderzoeksvisite ('[d]aarin scoorde de UvA ook het best') klopt dus in geen geval.

Het rapport over de VSNU-onderzoeksvisite is beschikbaar op de website van de VSNU. Overigens meen ik te herinneren dat Facta geen aandacht heeft besteed aan de VSNU-onderzoeksvisite en dat vind ik nog steeds merkwaardig.

Werner Raub, Department of Sociology / ICS, Utrecht University

Naschrift Ruut Veenhoven:

De uitspraak had betrekking op de beoordeling van 'relevantie' van onderzoek in de visite 2001. Op dat criterium scoorde de UvA het best met een gewogen gemiddelde van 4,3.

Symposium ter gelegenheid van het afscheid van Jenny Gierveld

In september j.l. bereikte Jenny Gierveld de leeftijd van 65 jaar. Op dinsdag 2 december van 9.30-15.30 uur vindt er in het hoofgebouw van de Vrije Universiteit van Amsterdam een symposium plaats ter gelegenheid van haar afscheid van de Vrije Universiteit en het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI). De titel van het Symposium is: 'Socio-demographic changes and their consequences for individuals and society: A symposium to celebrate the 65th birthday of Jenny Gierveld'. Aansluitend op het symposium houdt Jenny Gierveld haar afscheidsrede, die aanvangt om 15:45 uur.

Programma

Symposium

- Prof. dr. Gunhild Hagestad (Universiteit Kristiansand): Social changes since 1960 and their consequences for the integration of older adults
- Prof. dr. Dan Perlman (Universiteit van British Columbia, Vancouver): Toward a better understanding of loneliness: Changes in conceptions of loneliness in the research literature
- Dr. Theo van Tilburg (VU): Individualization and loneliness: Changes in loneliness over decades
- Dr. Aat Liefbroer (NIDI): Demographic changes in young adulthood and loneliness: What are the ties?
- Prof. dr. Pearl Dykstra (NIDI/Universiteit Utrecht): Does having children make people less vulnerable to loneliness?
- Prof. dr. Nan Stevens (KUN/VU): The practice of interventions: Can we combat loneliness?
- Prof. dr. Kees Knipscheer (VU): Helping the elderly: Are insights into demography and loneliness incorporated in policy?

Afscheidsrede

- Prof. dr. Jenny Gierveld (Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut, Den Haag / Vrije Universiteit Amsterdam): Sociale integratie en sociale isolatie in een veranderende samenleving

Aan deelname zijn geen kosten verbonden. Nadere inlichtingen over het symposium alsmede over inschrijving via:
CA.Marta.Inacio@fsw.vu.nl of <http://home.fsw.vu.nl/~tilburg/gierveld/>

Nieuws van de Verenigingen

Voor leden van de Nederlandse Sociologische Vereniging (NSV), de Vereniging voor Culturele Antropologie en Sociologie van Niet-Westerse Samenlevingen (VCA/SNWS) en de Sectie Praktijk Politicologie van de Nederlandse Kring voor Wetenschap der Politiek (NKWP) is het Facta-abonnement in 2003 bij het lidmaatschap inbegrepen.

NSV

NSV, secretariaat NVMC, p/a Plantage Muidersgracht 4, 1018 TV Amsterdam, tel. 020 5270657, fax 020 6229430, e-mail: nvmc@siswo.uva.nl

NVMC

Oproep voor derde NVMC dissertatieprijs

In 2004 zal voor de derde keer de NVMC-dissertatieprijs worden uitgereikt. Deze prijs is bestemd voor de beste dissertatie die in de periode september 2000 – september 2003 op het gebied van de sociologie, politicologie of culturele antropologie/niet-westerse sociologie is verschenen. Naast deze eis met betrekking tot het vakgebied geldt tevens dat het dient te gaan om een promotie aan een Nederlandse universiteit.

Hierbij worden promotoren en anderen uitgenodigd dissertaties in te zenden die in hun ogen voor deze prijs in aanmerking komen (N.B. Het is uitdrukkelijk niet de bedoeling dat de gepromoveerden zelf hun dissertatie insturen!).

Het voornaamste criterium dat de jury (bestaande uit prof. dr. J. Burgers, prof. dr. R.H. Lieshout en prof. dr. A.A. Trouwborst) hanteert is dat het proefschrift van wetenschappelijk belang is. Dit moet in het bijzonder blijken uit de oorspronkelijkheid van de probleemstelling, de methodisch-technische deskundigheid waarmee het onderzoek verricht is, de kwaliteit van de compositie van het werk en de heldere stijl waarin het geschreven is.

Daarnaast vormen het (in begripsmatige, theoretische of methodisch-technische zin) grensverleggende of vernieuwende karakter alsmede de disciplineoverstijgende eigenschap van de dissertatie additionele criteria.

De promotoren kunnen tot en met 31 december 2003 proefschriften (indien mogelijk in drievoud) inzenden naar het secretariaat van de NVMC, p/a. SISWO, Plantage Muidersgracht 4, 1018 TV Amsterdam. Voor nadere informatie kan men terecht bij de secretaris van de NVMC, dr. B. Peper, tel. 010 408 2086 of per e-mail peper@fsw.eur.nl.

Najaarsledenvergadering 2003

Op woensdag 29 oktober jl. heeft de NVMC-najaarsledenvergadering plaatsgevonden. Inlichtingen over deze vergadering kunt u verkrijgen via het secretariaat van de NVMC.

Bestuurswisselingen NVMC

Tijdens de NVMC – ledenvergadering is op 27 mei 2003 een nieuwe NVMC-voorzitter gekozen: prof. dr. Romke van der Veen. Sinds 1995 is Romke van der Veen (1958) hoogleraar bestuurssociologie aan de Universiteit Twente.

Afscheid is genomen van mw. drs. Anneke Vroege en prof. dr. Bob Lieshout. Het bestuur dankt hen hartelijk voor hun inzet de afgelopen bestuursjaren.

Ook aan prof. dr. Hans Keman is het bestuur veel dank verschuldigd voor de voortvarende wijze waarop hij de afgelopen jaren het voorzitterschap heeft bekleed. We nemen nog geen afscheid van hem, aangezien hij als nieuwe voorzitter van de NKWP voorlopig deel blijft

uitmaken van het NVMC-bestuur als waarnemend vertegenwoordiger voor de politicologen.

Vacature: penningmeester

Het NVMC bestuur is op zoek naar een nieuw bestuurslid die de taak van penningmeester op zich wil nemen. Enig financieel inzicht is uiteraard gewenst.

De werkzaamheden betreffen uitsluitend controlerende taken en geen uitvoerende taken. Voor de uitvoerende taken zijn een controller, financieel administrateur en secretariaatsmedewerker in dienst. Bij voorkeur is het bestuur op zoek naar iemand die buiten de universitaire werkkring werkzaam is.

Voor informatie en/of aanmelding kunt u contact opnemen met dr. Bram Peper: peper@fsw.eur.nl / tel. 010 4082086/85

Oproep

Van veel leden missen wij helaas het e-mail adres. Wilt u tijdig op de hoogte gebracht worden van NVMC-activiteiten, stuur dan een e-mail naar nvmc@siswo.uva.nl. Een algemene e-mail zal hooguit een keer per twee maanden worden verstuurd.

SECTIE PRAKTIJKPOLITICOLOGIE NKWP

Secretariaat: Marloes Krom, e-mail: mkrom@minszw.nl

'De Belgen doen het beter!'

Maandag 1 december 20.30 uur in de Raadszaal van het Stadhuis in Den Haag

Terwijl in Nederland rapporten volgeschreven zijn over institutionele vernieuwing en ICT, heeft België gewoon werk gemaakt van modernisering van de publieke sector.

Onlangs presenteerde de commissie 'Belgen doen het beter' het rapport 'Een kwestie van uitvoering'. De commissie, bestaande uit Arthur Docters van Leeuwen, Wim Deetman, Ivo Opstelten, Roel in 't Veld en Marco Pastors, maakt zich ernstige zorgen over het wanpresteren van de Nederlandse overheid. In Nederland wordt beleid uitgebreid geformuleerd maar beroerd uitgevoerd. Het resultaat is een overheid die slecht presteert. Keer op keer bleek dat de overheid tekort schiet in uitvoering, handhaving en samenwerking. De commissie pleit daarom voor een ingrijpende modernisering van het openbaar bestuur in relatie tot ICT. Daarbij moet de overheid zich niet concentreren op het maken van beleid, maar op het beter uitvoeren daarvan.

Tijdens de bijeenkomst zal het ICT-beleid van de Nederlandse overheid vergeleken worden met dat van onze zuiderburen. De bijeenkomst staat onder leiding van Wim Deetman.

'Beleid zonder verantwoording. Over de macht van de advieswereld'

Eind januari (waarschijnlijk dinsdagmiddag 27 januari 2004) vindt een werkbezoek plaats in het kantoor van adviesbureau AEF in Utrecht.

Andersson, Elffers en Felix (AEF) behoort tot de top van de Nederlandse adviesbureaus. Het bureau met 45 adviseurs en een staf van 10 ondersteunende medewerkers richt zich vooral op strategische vraagstukken. AEF werd onder meer bekend door het opstellen van een nieuwe vreemdelingenwet (buiten de traditionele kanalen van het ministerie van Justitie om), het vernieuwingsrapport voor de PvdA 'Onder een gesloten dak groeit geen gras' en de doorlichting van de NV Werk in opdracht van de gemeente Amsterdam, hetgeen tot het vertrek van directie en commissarissen leidde. AEF is gevestigd in een kantoorvilla te Utrecht, die zeer fraai werd verbouwd door Meccanoo Architecten. Tijdens het werkbezoek zal gesproken worden over de macht van adviseurs binnen de Nederlandse overheid.

Antropologische Beroepsvereniging CA/SNWS

Antropologische Beroepsvereniging CA/SNWS, secretariaat NVMC, p/a Plantage Muidergracht 4, 1018 TV Amsterdam, tel. 020 5270657, fax 020 6229430, e-mail: nvmc@siswo.uva.nl

LUSTRUM-CONFERENTIE ANTROPOLOGISCHE BEROEPSVERENIGING

Vrijdag 21 november 2003, 9.00 – 18.30 uur

Rijksmuseum voor Volkenkunde, Steenstraat 1 te Leiden

(5 minuten lopen van het Centraal Station, richting Centrum)

Voor deze conferentie ter gelegenheid van 105 jaar antropologie in Nederland is bewust niet gekozen voor een toegespitst thema of een bepaalde regio. Doel is onderwerpen aan de orde te stellen die op dit moment leven binnen de Nederlandse antropologie. Het programma bevat inderdaad een rijk gevarieerd aanbod aan panels (in drie parallel lopende series 's ochtends en 's middags). Hoogtepunt vormt de keynote lezing om 11.45 uur door prof. Veena Das (Delhi / Baltimore) over een onderwerp dat de kern van onze discipline raakt.

Inschrijvingskosten voor leden en studenten: 10 euro; voor niet-leden 25 euro. Koffie, thee en borrel inbegrepen, lunch niet inbegrepen. Te storten vóór 8 november op rekening 237646 t.n.v. NVMC, Amsterdam, onder vermelding van naam en adres. Betaling aan de zaal is ook mogelijk. Voor meer informatie: José van Santen, e-mail: santen@fsw.leidenuniv.nl

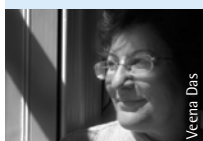
Programma

09.00 Koffie en inschrijving
09.45 Opening door Peter Geschiere (voorzitter)
10.00-11.30 Panels: serie I
11.30-12.30 Keynote: Veena Das (Johns Hopkins (Baltimore), voorheen Delhi University)
– *Re-imagining the local*

12.30-14.00 Lunch
Tijdens de lunch zal in het Boerhave paviljoen (op het museum terrein) de film van Robert Verloop vertoond worden: *We Welcome You Ling-Stuckey: Contemporary Political Campaigning in New Hanover, New Guinea*

14.00-15.30 Panels: serie II
15.30-15.45 Thee
15.45-17.15 Panels: serie III
17.15-18.30 Borrel

Zie voor mogelijke wijzigingen de website <http://www.nvmc.nl/ANTHROPOL/index.html>

Veena Das

Panels

I.A. Veranderende Materiële Omgevingen

Organisatie: Lizzy van Leeuwen (UvA); presentaties: Lizzy van Leeuwen (UvA), Alexandra Schüssler (UvA), Irene Stengs (Meertens Instituut) en Milena Veenis (UvA); dr. Gosewijn van Beek, voorzitter/discussant

Recente ontwikkelingen wijzen op een toenemende integratie van objectgeoriënteerde benaderingen binnen de hoofdstroom van het sociaal en cultureel antropologisch onderzoek.

Materiële cultuur is een van de vele mogelijke perspectieven, een perspectief dat – afhankelijk van de context – een zeer eigen en vaak verrassend nieuw licht werpt op 'oude' vragen. Deze ontwikkeling is ook in Nederland herkenbaar. Een van de kenmerkende aspecten van recent onderzoek is de aandacht voor de centrale betekenis van hedendaagse materiële cultuur in processen van cultuurverandering. In dit panel zal een aantal onderzoeken worden gepresenteerd waarin de dynamische rol van materiële cultuur in zeer diverse situaties van transformatie en overgang centraal staat.

I.B. The City Contests: Productive Entanglements in Urban Space

Organisatie: Anouk de Koning (UvA); presentaties: Julia Hornberger (UU), Eileen Moyer (UvA), Yatun Sastramidjaja (UvA), Anouk de Koning (UvA) en Peter Pels (voorzitter/discussant – UL)

Cities feed the imagination. They function as metaphor, signifying power, possibility and potential. Cityscapes are significantly

both material and imagined. Since imaginations of the city are reflective of specific groups in the city, whether elite or poor, they might reproduce or conversely contest the status quo of formal spaces. Cities contest ideas about modernity, giving evidence to the multiple ways neo-liberal policies and processes of globalization manifest themselves in people's everyday lives. Central to this contestation is the struggle for urban space, both material and cultural.

The presenters on this panel, who work in four different global cities of the South, will discuss how their research contributes to and challenges current research on globalization and the city, which has traditionally focused on global cities of the North. These four major cities – Jakarta, Johannesburg, Dar es Salaam and Cairo – present crucial symbolic and material value within the context of the nation. The presenters will suggest that the idea of the city has a power of its own that allows urban inhabitants to re-map urban spaces to their advantage.

I.C. Processen van Identiteitsvorming in Transnationale Organisaties

Organisatie: Heidi Dahles (VU); presentaties: Heidi Dahles, Alfons van Marrewijk, Helen Kopnina, Harry Wels/Marja Spierenburg, Halleh Gorashi en Carel Roessingh; discussant: Jojada Verrips

Organisatieantropologie richt zich op processen van cultuurverandering en identiteitsvorming in organisaties. Het onderzoeksdomein is nogal divers. Het kan hierbij gaan om commerciële organisaties (zowel multinationale bedrijven als het midden- en kleinbedrijf), overheidsinstellingen, non-gouvernementele organisaties, en private of publieke belangenorganisaties. In een globaliserende wereld hebben organisaties – net als andere collectiviteiten en individuen – te maken met snel veranderende maatschappelijke condities die zich kenmerken door schaalvergroting en homogenisering enerzijds en schaalverkleining en differentiatie anderzijds. Organisaties moeten zich steeds opnieuw positioneren in een snel veranderende institutionele omgeving. Verschuivende coalities en wisselende samenwerkingsverbanden zijn het gevolg. In toenemende mate participeren organisaties in grensoverschrijdende verbanden en vormen zij transnationale netwerken. Niet alleen worden de grenzen tussen natiestaten steeds permeabeler maar ook vervagen de grenzen van en tussen organisaties. De opkomst van transnationale organisatie-netwerken doet vragen rijzen met betrekking tot flexibiliteit versus binding en cohesie, mondiale markten versus lokale managementstrategieën, kosmopolitische oriëntaties versus primaire identiteiten, inter- en intra-organisatiele conflicten en crises, en de relatie tussen technologische verandering en organisatiecultuur. Kortom, in dit panel zal aandacht besteed worden aan de wijzen waarop globaliseringsprocessen van invloed zijn op organisaties van diverse pluimage in westerse en niet-westerse samenlevingen. Vice versa zal worden bekeken hoe organisaties door het verwezenlijken van hun economische, politieke en/of sociale doeleinden globalisering versterken of verzwakken of zelfs omkeren. Bijzondere aandacht zal daarbij uitgaan naar vertogen over traditie en moderniteit, cohesie en fragmentatie zoals ontwikkeld door leden van organisaties in verandering.

I.D. The Environment as an Anthropological Resource

Organisatie: Ruth Noorduyt; presentaties: Gerard Persoon, Herwig Cleuren, Padmapani L. Perez; Hans van den Breemer, discussant

The environment is not only an entity in and of itself, with its own intrinsic values and processes, that gives natural scientists a world of objects to study. But it is also, and specifically, object and subject for people and people-studying (social) scientists. From the start of anthropology as a research field the environment was part of the whole study object. Nevertheless, it is only since the late 1980's that anthropology has recognised the problematic relationship between humans and their environment. Since then, a lot of important anthropologic work has been done to unravel this relationship and search for possibilities to overcome the problems. Indeed, what were the consequences for research of the recognition that environmental resources are part of peoples' livelihood, and that with the different livelihood strategies people influence the natural resources. It is in this tradition that today's panel presents some research-results, that serve as introduction to discuss difficulties and challenges in this branch of research.

II.A. Religion, Media and the Public Sphere

Organisatie: Birgit Meyer en Annelies Moors (UvA / ISIM); presentaties: Charles Hirschkind, Annelies Moors, Mattijs van de Port, Birgit Meyer; discussant: Karin Willemse

This panel takes as a point of departure ongoing debates about the role of modern mass media in the shift from the nation-state as the privileged space for the imagination of identity to the genesis of new religiously oriented publics in a pluralist public sphere in which the role of the postcolonial state is put into question. Indeed, it is impossible to overlook how religious groups all over the world successfully manifest themselves in public, often by making use of new and old mass media, while simultaneously, mass media offer a stage for religion. It appears that the relationship between postcolonial nation-state, media and religion has been significantly reconfigured in the course of the last decade, and has entailed the emergence of a new public sphere characterized by a blurring of neat, modernist distinctions between the public and private, religion and politics, debate and entertainment. Participants to this panel will discuss the theoretical implication of these developments on the basis of detailed studies of the ways in which Islam, Pentecostalism and Candomblé are articulated in public arenas.

II.B. Het Profiel van de Conservator van de Toekomst – Antropoloog Gewenst of niet?

Organisatie: Kitty Jansen (Museum "Het Domein", Sittard)

Presentaties: Bob Crezee (Reinwardt Academie), Kitty Jansen, Klaartje Schweizer (NOM) en Pieter Terkeurs (Museum voor Volkenkunde)

Dit panel richt zich op de vraag of conservatoren van volks- en volkenkundige musea inhoudelijk specialisten moeten zijn of juist museologisch geschoolden met meer managementcapaciteiten. De sprekers belichten elk vanuit hun ervaring deze vraagstelling.

II.C. Post-coloniality and the Search for Purity

Organisatie: Francio Guadeloupe (UvA); presentaties: Irfan Ahmad (UvA), Atto Naures (LU), Nghiem L.H. (UvA) and Francio Guadeloupe (UvA); discussant: Veena Das (JHU)

By implication post-coloniality implies creolisation. Although there may be gradations no country has remained unaffected by colonialism. This is especially true for the Global South. Put differently, there can be no post-colonial nation-state outside of the colonial experience. Nevertheless, one of the constant cries among hyper-nationalists in the post-colonial world is a longing for a return to "their" roots, a return to a time before the conquest by the West, a mythical time before colonialism. In short there is a search for purity whereby the time spent under Western domination comes to signify a cancer that must be removed from the body of the nation. The nation can only be healthy if and when all traces and outgrowth of this time period disappear. The impact of globalization seems to add fodder to the claims that everything, which took place under colonialism, was malevolent. What is more telling is that this search for purity is that it is not solely directed towards the West. It takes on forms in which other ethnic or religious groups within the existing nation states are held accountable for the contemporary sores. They become signifiers of impurity and social illness. This panel looks at manifestations and reactions to this phenomenon in the Saint Martin & Sint Maarten (SXM), Vietnam, India, and the Middle East.

III. A. Epistemological Potentials in Anthropology

Organisatie: Dirck van Bakkum (Utrecht); presentaties: de antropologen Dirck van Bakkum (proces-begeleider gezondheidszorg), Mario Braakman (psychiater), Marian Tankink (psychiatrisch verpleegkundige) en Annemiek Richters (arts; gevraagd) Anthropology, more than other western scientific disciplines, offers a fundamental potential to develop valuable and valid knowledge to contemporary social (multicultural) problems in health care, education and other areas. This is due to anthropological traditions and practices of comparing and testing knowledge in concrete spaces and times. Many research in anthropology in growing up in Samoa, on liminality among Ndembu in Tanzania, on healing among the Yaka in Zaire, on health and illness in India, has been compared with our Western cultural ways. Our ethnographic tradition of contextual comparing cultural patterns was until recently scarcely recognized as an epistemology in itself, as a scientific way of producing testable, accountable bodies of knowledge.

III. B. Turbulentie in de Stille Zuidzee: Onderzoekslaboratorium Pacific anno 2003

Presentaties: Ien Courtens, Anna-Karina Hermkens, Mayke Kranenburg, Robbert van Marrewijk, Elizabeth Mohkamsingh, Louise Thoonen en Robert Verloop (allen KUN; voorzitter/discussant: Ad Borsboom (KUN))

105 jaar geleden, in 1898, begon met de befaamde Cambridge expeditie naar de Torres Strait eilanden (tussen Nieuw-Guinea en Australië) onder leiding van Alfred Haddon, het serieuze antropologische veldonderzoek in de Pacific. Géén antropoloog zal de betekenis van het veldwerk van Bronislaw Malinowski, die tijdens de Eerste Wereldoorlog op de Trobriand eilanden verbleef, willen ontkennen. Radcliffe-Brown, Margaret Mead, Gregory Bateson, Raymond Firth en vele, vele anderen hebben zich naar de Pacific begeven als een proeftuin voor antropologisch onderzoek. Vanwege hun grote culturele diversiteit boden de talrijke, maar overzichtelijke, eiland-samenlevingen in de Stille Zuidzee een ideaal laboratorium voor het ontwikkelen en toetsen van antropologische theorieën. De fascinatie met de Pacific is gebleven, niet langer omdat we daar "primitive isolates" denken aan te treffen, maar omdat thema's die de hedendaagse onderzoeksagenda kenmerken - zoals globalisering en lokalisering, identiteitsformatie, migratie en diaspora - daar pregnant tot uitdrukking komen. De Stille Zuidzee is in dit opzicht buitengewoon turbulent. Wat er 105 jaar na de Cambridge expeditie plaats heeft, blijft dus voer voor antropologen. De Nederlandse antropologie kent een rijke traditie van onderzoek in de Pacific. Dat deze traditie de toekomst heeft, willen we ter gelegenheid van deze lustrum-conferentie laten zien in een postersessie, georganiseerd door de Nederlandse Vereniging voor Oceanië Studies (NVOS), door een staalkaart van actueel onderzoek over het voetlicht te brengen. Deelnemers aan de conferentie kunnen daar ervaren wat antropologen van jong tot oud anno 2003 zo fascineert aan onderzoekslaboratorium Pacific.

III. C. De Vergeten Cultuur van Ontlasting

Organisatie: Sjaak van der Geest (UvA)

Het panel begint met een position paper getiteld Why did anthropologists forget about defecation? door Sjaak van der Geest, gevolgd door papers c.q. commentaren van Jojada Verrips (UvA), José van Santen (LU) en Geert Mommersteeg (UU). Daarna is er een algemene discussie met de andere aanwezigen onder voorzitterschap van Peter Geschiere (UvA).

De antropologie is altijd geïnteresseerd geweest in opvattingen en gedrag rond vuil. De cultuur van vuil biedt een verrassend inzicht in culturele ordening, hiërarchie en maatschappelijke uitsluiting, zoals met name Mary Douglas in haar "Purity and Danger" heeft laten zien. Des te merkwaardiger is het dat antropologen nauwelijks aandacht hebben gehad voor het vuilste vuil: menselijke stront. Hebben de taboes rond ontlasting in hun eigen cultuur ook de antropologen parten gespeeld? Of zijn er andere verklaringen voor de etnografische onzichtbaarheid van de cultuur van ontlasting? Het panel wil dit vergeten onderwerp alsnog onder de aandacht brengen. Daarbij gaat het vooral om theoretische, methodologische en autobiografische aspecten van een antropologie van ontlasting.

SISWO/Instituut voor Maatschappijwetenschappen
Plantage Muidersgracht 4, 1018 TV Amsterdam
tel. 020 5270600, fax 020 6229430
e-mail: siswo@siswo.uva.nl
internet: <http://www.siswo.nl>

Call for papers

13^e Marktdag GZZ netwerk 2004 Amsterdam, 4 juni 2004

De marktdag bestaat uit een plenair gedeelte en een gedeelte waarin onderzoekers verslag doen van hun onderzoek. In dit laatste deel wordt onderscheid gemaakt tussen afgerond onderzoek en 'work in progress'. De nadruk ligt op kwalitatieve onderzoeksbenaderingen in de gezondheidszorg. Voor de middagsessie van de marktdag verzoeken wij een ieder die daar een presentatie wil houden vóór 1 december 2003 een abstract van maximaal 300 woorden in te sturen. Studenten worden nadrukkelijk uitgenodigd een abstract in te dienen. Zie voor eisen en thema's de website van SISWO. Studenten die een presentatie op de Marktdag willen verzorgen, zijn geen inschrijfgeld verschuldigd. Alle andere deelnemers, dus ook de presentatoren, moeten voor hun deelname aan de Marktdag wel betalen. Abstracts kunnen worden ingezonden aan: Lisa Putman, SISWO, Plantage Muidersgracht 4, 1018 TV Amsterdam, e-mail: lputman@siswo.uva.nl

Bijeenkomsten

15e onderwijssociologische conferentie De strijd om het curriculum Lunteren, 12 en 13 november 2003

Het volledige programma staat op de SISWO en OOMO website: www.siswo.nl en www.oomo.nl. Inlichtingen: Henk Kleijer (SISWO), tel. 020 5270647, e-mail: kleijer@siswo.uva.nl. Inschrijving via het inschrijfformulier (zie ook hiervoor de website) t.a.v. Ente Breed, SISWO, Plantage Muidersgracht 4, 1018 TV Amsterdam (ebreed@siswo.uva.nl). Kosten deelname € 325,- over te maken op girorekening 17504 o.v.v. 15de OSC en eigen naam.

NOSMO Methodologendag
'State of the art & science' van het sociaalwetenschappelijk onderzoek
Amsterdam (de Griffioen, Uilenstede 106), 21 november 2003
Voor inlichtingen en deelname: Henk Kleijer (SISWO), tel. 020 5270647, e-mail: kleijer@siswo.uva.nl. Opgave door middel van storting van €28,- op postgiro 17504 o.v.v. van Methodologendag 2003 en eigen naam.

Studiegroep Gezondheid, Ziekte, Zorg (GZZ) Grounded Theory SISWO, 16 januari 2004 (13.30-16.45 uur)

'One of the interpretive methods that share the common philosophy of phenomenology. It is a do-it-yourself methodology where no research assistant, no research grant, no dues and no secret handshakes is needed'. Zo beschreven de 'founding fathers', Glaser & Strauss, hun 'Grounded Theory' in 1967. Inmiddels zijn we bijna veertig jaar verder. Hoog tijd om de theorie eens tegen het licht te houden. De inleidingen worden verzorgd door Fred Wester (KUN), Mieke Grypdonck (UU) en Emiel Droogleevert Fortuijn (UvA).

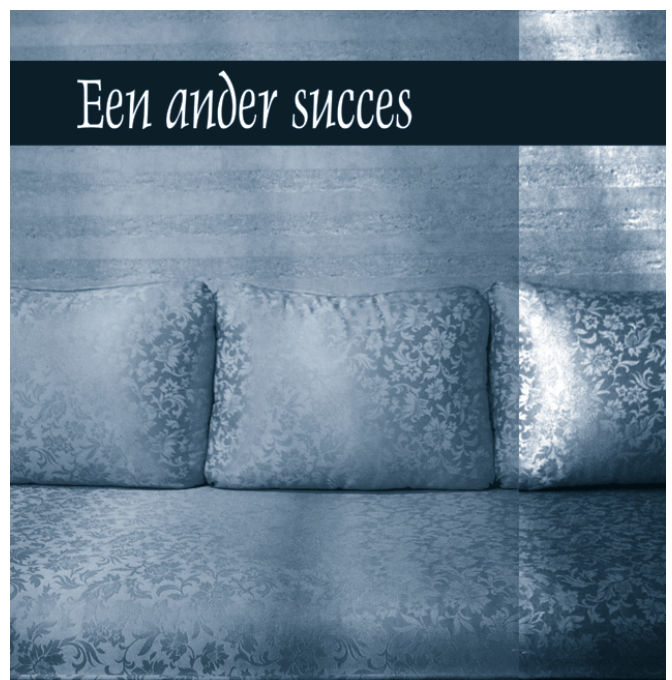
Elfde Sociaal-wetenschappelijke studiedagen Amsterdam (Casa 400), 22 & 23 april 2004

De deadline voor het indienen van een abstract voor een paper (maximaal 250 woorden) is 15 januari 2004. U dient uw abstract te voorzien van een titel, uw naam en correspondentieadres en te sturen naar het congressecretariaat, e-mail: studiedagen@siswo.uva.nl. Op 22 april wordt er in de Synagoge Uilenburg voor de deelnemers van de SWS een 'diner-pensant' georganiseerd, waarvoor u zich per e-mail kunt inschrijven bij het congressecretariaat. Kosten deelname 'diner pensant' €40,-.

Nieuwe publicatie

Een ander succes : de keuzes van Marokkaanse meisjes

Op 23 oktober jl. is aan Minister Verdonk (Vreemdelingenzaken en Integratie) het eerste exemplaar aangeboden van de publicatie Een ander succes : de keuzes van Marokkaanse meisjes. Auteurs: Carolien Bouw, Ans Merens, Kitty Roukens en Leen Sterckx.

Een ander succes is een verkenning van de keuzes van Marokkaanse meisjes op school, op werk en thuis. Wat staat ze te wachten als ze succes willen boeken in de Nederlandse samenleving én in hun eigen gemeenschap? SISWO en SCP bundelden in deze uitgave hun expertise om duidelijk te maken wat sociaal-wetenschappelijk onderzoek kan bijdragen aan het oplossen van maatschappelijke vraagstukken.

U kunt de publicatie bestellen bij SISWO, e-mail: siswo.uva.nl. De kosten bedragen €15,- incl. verzendkosten. De publicatie wordt toegezonden na ontvangst van de betaling op gironummer 75083, t.n.v. SISWO, Amsterdam, o.v.v. titel boek, uw naam en volledig adres.

De agenda en andere nieuwsberichten zijn te vinden op de website <http://www.maatschappijwetenschappen.nl>